

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Tvllii Ciceronis Orationvm Pars ...

Cicero, Marcus Tullius

Coloniae Agrippinae, 1622

Accvsationis in c. verrem liber VI.

[urn:nbn:de:bsz:31-116541](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-116541)

ACCUSATIONIS

IN C. V E R R E M

LIBER VI.

ORATIO IX.

Enio nunc ad istum, quemadmodum
ipse appellat, Studium: ut amici eius,
morbum, & insaniam: ut Sicilia latro-
cinium: ego quo nomine appellem,
nescio. rem vobis proponam,
vos eam suo nominis pondere pendistote. ge-
nus ipsum prius cognoscite, Iudice, deinde fortas-
se non magnopere quaretis, quo id nomine
appellandum putetis. Nego in Sicilia tota, tam lo-
cuplete, tam veteri provincia, tot oppidis, tot fa-
milijs, tam copiosis, vllum argenteum vas, vllum
Corinthium, aut Deliacum fuisse. nego vllam gem-
mam, aut margaritam fuisse, aut quicquam ex
auro, aut ebore factum, signum vllum aneum, mar-
moreum, eburneum: nego vllam picturam, neque
in tabulis, neque textilem fuisse. quin quaesierit,
inspexerit: quod placitum sit, abstulerit. * magnum
videor dicere, attendite etiam quemadmodum
dicam. non enim verbi, neque criminis arguendi
caussa complector omnia: cum dico nihil istum e-
iusmodi rerum in tota provincia reliquisse, latine

Ef 2 me

IN VERREM

me scitote, non accusatorie loqui. etiam planius ni-
 bil in adibus cuiusquam, ne in oppidis quidem: ni-
 bil in locis communibus, ne in fanis quidem: nihil
 apud Siculum, nihil apud ciuem Romanum: denique
 nihil istum, quod ad oculos animumque acciderit,
 neque privati, neque publici, neque profani, neque sa-
 cri tota in Sicilia reliquisse. * Vnde igitur potius in-
 3 cipiatur, quam ab ea ciuitate, quae tibi vna in amo-
 re atque in delicijs fuit? aut ex quo potius numero,
 quam ex ipsis laudatoribus tuis? facilius enim perspi-
 cietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui ac-
 cusant, qui persequuntur: cum apud tuos Mamerti-
 nos inueniatur improbissima ratione esse pradatus.
 C. Heius est Mamertinus (omnes hoc mihi, qui Mes-
 sanam acceperunt, facile concedent) omnibus rebus
 in illa ciuitate ornatissimus. huius domus est vel
 optima Messanae, notissima quidem certe, & nostris
 hominibus apertissima, maximeque perhospitalis.
 Ea domus ante aduentum istius sic ornata fuit, ut
 tibi quoque esset ornamento: nam ipsa Messana,
 quae situ, moenibus, portuque ornata sit ab his re-
 bus, quibus iste delectatur, sane vacua atque nuda
 est. * Erat apud Heium sacrarium magna cum di-
 4 gnitate in adibus, a maioribus traditum, per anti-
 quum, in quo signa pulcherrima quatuor, summo
 artifice, summa nobilitate: quae non modo istum ho-
 minem ingeniosum, atque intelligentem, verum etiam
 quos nostrum, quos iste idiotas appellat, delectare
 possent: vnum Cupidinis marmoreum, Praxitelus (ni-
 mirum didici etiam, dum in istum inquiri, artificum
 nomi-

LIBER VI.

nomina idem opinor artifex eiusdem modi Cupidinem fecit illum, qui est Thespis, propter quem Thespie visuntur. Nam alia visendi causa nulla est. Itaque ille L. Mummius cum Thespis ea que ad eadem Felicitatis sunt, cateraque profana ex illo oppido signa tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat consecratum, non attingit. Verum ut ad illud sacrarium redeam: signum erat hoc, quod dico, Cupidinis è marmore, ex altera parte Hercules egregie factus ex aere. is dicebatur esse Myronis, ut opinor: & certè ita est. ante hosce deos erant tabule que huius sacrarij religionem significare possent. erant aenea prater ea duo signa non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu, atque vestitu, que manibus sublati sacra quadam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephore ipsæ vocabantur. sed earum artificem quemnam? rectè admones. Polycletum esse dicebant. Messanam ut quisque nostrum venerat. hæc visere solebat: omnibus hæc ad visendum patebant: quotidie domus erat non domino magis ornamento, quàm civitati. C. Claudius, cuius Aedilitatem magnificè-
tissimam scimus fuisse, vsus est hoc Cupidine tandiu, dum forum dijs immortalibus populog, Rom. habuit ornatum: & cum esset hospes Heiorum, Marmertini autem populi patronus, ut illis benignis vsus est ad commodandum, sic ipse diligens fuit ad reportandum. Nuper homines nobiles eiusmodi, Iudices: & quid dico nuper? imò verò modo ac plañè paulo antè vidimus: qui forum, ac basilicas non

IN VERREM

spolijs prouinciarum, sed ornamentis amicorum, cō-
 modis hospitum, non furijs nocentium, ornarent: qui
 tamen signa, atque ornamenta sua cuique reddebant:
 non ablata ex vrbibus sociorum quarivdē causa
 per simulationem aedilitatis, domum deinde, atque
 7 ad suas villas auferbant*. Hęc omnia, quę dixi sig-
 na, Iudices, ab Heiōe sacrario Verres abstulit: nul-
 lum, inquam, horum reliquit, neque aliud vllam ta-
 men, prater vnum per aetis ligneum, bonam For-
 tunam, vt opinor, eam iste domi suę habere noluit.
 Pro deum hominumque fidem, quid hoc est? quę hac
 causa? quę hac impudentia est? quę dico signa, an-
 tequam abs te sublata sunt, Messanam cum impe-
 rionemo venit, quin videret: tot Prætores, tot Con-
 sules in Sicilia, tum in pace, tum etiam in bello fue-
 runt, tot homines cuiusque modi: non loquor de in-
 tēgris, innocentibus, religiosis: tot cupidi, tot impro-
 bi, tot audaces: quorum nemo sibi tam vehemens,
 tam potens, tam nobilis visus est, qui ex illo sacra-
 rio quicquam poscere, aut tollere, aut attingere
 auderet. Verres quod vbiq; erit pulcherrimum, au-
 feret: nihil habere prater ea cuiquam licebit tot
 domus locupletissimas domus: istius vna c. p. et? id-
 circo nemo superiorum attingit, vt iste tollet? ideo
 C. Claudius Pulcher retulit, vt C. Verres possēt au-
 ferre? At non requirebat ille Cupido lenonis domum,
 ac meretriciam disciplinam: facile ille sacrario pa-
 trio continebatur: Heiō se à maioribus relictum es-
 se sciebat. At hereditatem sacrorum non quere-
 8 bat, meretricis heredem querebat? * Sed quid ego

TAM

LIBER VI.

tam vehementer inuehor? verbo iam vno repellar.
 emi inquit. O dñj immortales, praclaram defensionem.
 mercatorem cū imperio ac securibus in prouinciam
 misimus: qui omnia signa, tabulas pictas, omne
 argentum, aurum, ebur, gemmas coemeret: nihil
 cuiquam relinqueret. hac enim mihi ad omnia
 defensio patefieri videtur: emisse. Primum, si
 id, quod vis, tibi ego concedam. vt emeris: quoniam
 in toto hoc genere hac vna defensione vsurus es:
 quero, cuiusmodi iudicia Roma putari esse, si
 tibi hoc quenquam concessurum putasti, te in Praetura
 ac imperio, tot res tam pretiosas, omnes deniq;
 res quae alicuius precij fuerint, tota ex prouincia
 coemisse. videte maiorū diligentiam, qui nihil dum
 etiam istiusmodi suspicabantur: veruntamen ea,
 quae paruis in rebus accidere poterant, prouidebant.
 Neminem qui cum potestate, aut legatione in
 prouinciā esset profectus: tam amentem fore putarunt:
 vt emeret argentum: dabatur enim de publico. vt
 vestem: praebeatur enim legibus. mancipiū puta-
 uerunt, quo & omnes vtimur, & non praebeatur à
 populo. sanxerunt ne quis emeret mancipium, nisi
 in demortui locum. si quis Roma esset demortuus?
 imò si quis ibidem. non enim te instruere domum
 tuam voluerunt in prouincia: sed illum vsum prouin-
 cia supplere. quae fuit causa, cur tã diligenter vos
 in prouincijs ab emptiombus remouerent? hac, Iudi-
 ces: quod putabant ereptionem, non emptionem, cum
 venditori suo arbitrato vendere non liceret. in prou-
 incijs intelligebant, si is, qui esset cum imperio ac

IN VERREM

potestate, quod apud quemque esset, emere velle, idq; ei liceret: fore ut quod quisque velle, siue esset vanale, siue non esset, quanti velle, auferret. Dicit aliquis, noli isto modo agere cum Verre, noli eius facta ad antique religionis rationem exquirere: concede ut impune emerit, modo ut bonaratione emerit, nihil pro potestate, nihil ab inuito, nihil per iniuriam sic agam. si quid vanale habuit Heius, si id quanti aestimabat, tanti vendidit: desino quærere cur emeris. * Quid igitur nobis faciendum est? nunc argumentis utendum in re eiusmodi? quærendum credo est, Heius iste num as alienum habuerit? num auctionem fecerit? si fecit: num tanta difficultas eum rei numeraria tenuerit, tanta egestas, tanta vis oppresserit, ut sacrarium suum spoliaret? ut deos patrios venderet? At hominem video auctionem fecisse nullam, vendidisse præter fructus suos nihil unquam: non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse, ac semper fuisse. si hæc contra, ac dico essent omnia, tamen illi hæc, quæ tot annos in familia, sacrariorum maiorum fuissent, venditorum non fuisse. Quid si magnitudine pecunie persuasum est ei verisimile non est, ut ille homo tam locuples, tam honestus, religioni suæ, monumentis- que maiorum pecuniam anteponeret. * Sunt ista: veruntamen abducuntur homines nonnunquam etiam ab institutis suis magnitudine pecunie. Videamus quanta ista pecunia fuit, quæ potuerit Heium hominem maxime locupletem, minime avarum, ab humanitate, à pietate, ab religione deducere. Ita

ius.

LIBER VI.

iussisti opinor ipsum in tabulas referre: Hæc omnia
 signa Praxitelis, Myronis, Polycleli HS. VI. mil.
 Verri vendita sunt Recita ex tabulis. TABVLAE
 HEI. Iuuat me, hæc præclara nomina artificū, quæ
 isti ad cælū ferunt, Verris æstimatione sic concidisse.
 Cupidinem Praxitelis HS. MDC. profecto hinc na-
 tum est, malo emere, quam rogare. * Dicit aliquis, 13
 quid? tu ista permagno æstimas? ego verò ad me-
 am rationem vsūmq; non æstimo. veruntamen
 à vobis ita arbutor spectari oportere, quanti hæc
 eorum iudicio, qui studiosi sunt harum rerum,
 æstimantur: quanti venire soleant: quanti hæc
 ipsa sipalam; liberequæ valeant, venire possent:
 lenique ipse Verres quanti æstimet. nunquam
 enim si denarijs quadringentis Cupidinem illum
 ptaisset, commississet, vt propter eum in sermonem
 hominum, atque in tantam vituperationem ve-
 niret. * Quis vestrum igitur nescit, quanti hæc æsti- 14
 mentur? in auctione signum aeneum non magnum
 HS. CXX. milibus venire non vidimus? quid si
 velim nominare homines, qui aut non minoris,
 aut etiam plus emerent? nonne possum? ete-
 nim eni modus est in his rebus cupiditatis, idem
 est æstimationis, difficile est enim finem facere pre-
 cio, nisi libidini feceris. Video igitur Heium, neque
 voluntate, neq; difficultate aliqua temporis, neque
 magnitudine pecunie adductum esse, vt hæc si-
 gna vaderet: tequæ ista simulatione emptionis
 vi, meu imperio, fascibus, ab homine eo, quem vn-
 cum ceteris socijs non solum potestati tua, sed et-

iā fidei populus Romanus commiserat, eripuisse, atq;
 15 abstrulisse. * Quid mihi tam optandū, Iudices, potest
 esse in hoc crimine, quam ut haec eadem dicat ipse
 Heius? nihil profecto, sed ne difficilia optemus. He-
 ius est Mamertinus, Mamertina ciuitas istum pu-
 blicè communi consilio laudat, omnibus ipse ce-
 teris Siculis odio est, ab his solis amatur. Eius an-
 tem legationis, quae ad istum laudandum missa est,
 princeps est Heius. Etenim est primus ciuitatis. ne
 fortè, dum publicis mandatis seruiat, de priuatis
 16 iniurijs reticeat. * haec cū scirem & cogitarem, commi-
 misti tamen me, Iudices, Heio, produxi eum prima
 actione: neque id tamen vlllo periculo feci. Quid e-
 nim poterat Heius respondere, si esset improbus? si
 sui dissimili? signa illa domi suae esse, nō apud Ver-
 rem? qui poterat quicquam eiusmodi dicere? ut ho-
 mo turpissimus esset, impudentissimèq; mentire-
 tur hoc diceret, illa se habuisse venalia, eaquē se-
 se quanti voluerit, vendidisse. Homo domi suae no-
 bilissimus, qui vos de religione sua ac dignitate ve-
 rē existimare maximè vellet, primo dixit se istum
 publicè laudare, quod sibi ita mandatum esset: de-
 inde neque se illa habuisse venalia, neque vllam con-
 ditione, si verum vellet, liceret, adduci vquam
 potuisse, ut venderet illa, quae in sacris suis-
 17 sent à maioribus suis relicta & iradita. * Quid se-
 des Verres? quid expectas? quid te à Centuripi-
 na ciuitate, à Catimensi, ab Halefina, Tinarita-
 na, Aetnensi, Agyrinensi, ceterisque Sicilia ciuitati-
 bus circumuehri, atque opprimi dicis? tuae alte-

LIBER VI.

ra patria, quemadmodum dicere solebas, Messana
 circumenit: tua inquam, tua Messana, tuorum ad-
 jutrix scelerorum, libidinum testis, prædarū ac fur-
 torū receptrix. adest enim vir amplissimus eius ci-
 uitatis, Legatus huius iudicij causa domo missus,
 princeps laudationis tuæ, qui te publice laudat: ita
 enim mandatum, atque imperatum est: tametsi ro-
 gatus de Cybea tenetis memori: quid responderit,
 adificatam publicis operis publicè coactis, eiquè
 adificandæ publicè Mamertinum Senatorem præ-
 fuisse. Idè ad vos priuatim, iudices, confugit: vir-
 tur hac lege, qua iudicium est communis & priua-
 tæ rei sociorū, tametsi lex est de pecunijs repetun-
 dus, ille se negat pecuniam repetere, quam ereptam
 nō tantopere desiderat: sacra se maiorum suorum
 repetere abs te dicit, deos penates à te patrios re-
 posit. * Ecquis pudor est? ecquæ religio Verres? ec- 18
 quis metus? habitasti apud Herum Messana: res
 illi diuinas apud eos ilcos in suo sacrario prope
 quotidie facere vidisti. non mouetur pecunia: de-
 niq̄, quæ ornamenti causa fuerunt, non requirit:
 tibi habe Canephoras, deorum simulacra restitue.
 quia quia dixit, quia tempore dato modestè apud
 vos socius amicusq̄, Pop. Rom. questus est, quia
 religioni suæ non modo in djs patrijs repetundis,
 sed etiam ipso iureiurando, ac testimonio proximus
 fuit, hominem missum ab isto scitote esse Messanam
 de Legatis vnum illum ipsum, qui naui istius adifi-
 candæ publicè præfuit: qui à Senatu peteret, vt He-
 ius ignominia afficeretur. * Homo amentissime, quid 19
 pu-

putasti te impetraturum: quanti is à civibus suis fi-
 eret, quam auctoritas eius haberetur, ignorabas?
 verum fac te impetravisse, fac aliquid gravius in
 Heium statuisse Mamertinos: quantam putas au-
 toritatem laudationis eorum futuram, si in eum quē
 constet verum pro testimonio dixisse, pœnam confi-
 ruerēt? tamen si quæ est ista laudatio, cum laudator
 interrogatus ledat necesse est? Quid isti laudato-
 res tui, nonne testes mei sum? Heius est laudator,
 lasit gravissimè producant ceteros: veniebunt, qua
 poterunt, libenter: dicent quæ necesse erit ingra-
 tis. Ne gent isti onerariam navem maximam adifi-
 catam esse Messana? negent si possint. negent ei na-
 vi faciunda Senatorem Mamertinam publicè pre-
 fuisse? utinam negent. Sunt etiam cetera, quæ
 malo integra reservare, ut quàm minimum sit illis
 temporis ad meditando confirmandum, perituri-
 um.* hac tibi laudatio procedat in numerum. hi te
 homines auctoritate sua sublevent, qui te neq; de-
 bent adiuvari, si possint: neq; possunt, si velint: qui-
 bus tu priuatim iniurias plurimas contumeliasque
 imposuisti. quo in oppido multa familias totas in
 perpetuum infames tuis stupris flagitijsq; secisti. At
 publicè commodasti. non sine magno quidem Reip.
 prouinciaq; Sicilia detrimento. Tritici modium LX.
 millia empta Po. Ro. dare debebant & solebant.
 abs te solo remissum est. Resp. detrimentum fecit,
 quod per te imperij ius vna in ciuitate imminutum
 est. Siculi, quod hoc non de summa frumenti detra-
 ctum est, sed translaturum in Centuripinos, & Hale-
 sinos

LIBER VI.

finos immunes populos: & hoc plus impositum, quam
 ferre possent. * Nam imperare ex sedere debuisti,²¹
 remisisti in triennium. militem nullum unquam po-
 poscisti per tot annos. fecisti item uti prædones so-
 lent: qui cum communes hostes sunt omnium, tamē
 aliquos sibi instituant amicos, quibus non modo par-
 cant, verum etiam præda quos augeant: & eos
 maximē, qui habent oppidum opportuno loco, quæ
 sæpe ad eundem sit nauibus, nonnūquam etiam ne-
 cessario Phaselis, illa quam cepit P. Seruilius, non
 fuerat urbs ante Cilicium atque prædonum: Lycij
 illam Græci homines incolebāt, sed quod erat eius-
 modi loco atque ita proiecta in altum, ut & ex-
 euntes è Cilicia prædones sæpe ad eam necessariō
 deuenirent: & cum ex his se loci reciperent, eo-
 dem deferrentur: ascruerunt illud sibi oppidum pi-
 rata, primo commercio, deinde etiam societate.²²
 * Mamertina ciuitas improba antea non erat: et-
 iam erat inimica improborū, quæ C. Catonis illius,
 qui Consul fuit, impedimenta retinuit: at cuius
 hominis? clarissimi, potentissimiq; qui tamen cum
 Consul fuisset, condemnatus est. Ita C. Cato duc-
 rum hominum clarissimorum nepos, L. Pauli, &
 M. Catonis, & P. Africani sororis filius: quo dam-
 nato, tū cum seuera iudicia fiebant, HS. xviii.
 millibus lis aestimata est. Huic Mamertini irati non
 fuerunt, qui maiorem sumptū, quam quanti Cato-
 nis lis aestimata est, in Timarchidis prandium sæpe
 fecerūt. * Verum hec ciuitas isti prædoni ac pirata²³
 Siciliensi Phaselis fuit. huic omnia vndique depor-
 taban-

IN VERREM

tabantur: apud istos relinquebantur: quod celari o-
 pus erat, habebant sepositum ac reconditum: per istos,
 quos volebat, in nauem clam imponenda, occultè ex-
 portanda curabat. rauen deniq; maximam, quam
 onustam furtis in Italiam mitteret, apud istos fa-
 ciendam edificandamq; curauit. pro hisce rebus
 vacatio data est ab isto sumptus, laboris, militie, re-
 rum denique omnium. per triennium soli non modo
 in Sicilia, verum, vt opinio mea fert, his quidem tē-
 porib; in omni orbe terrarum, vacui, expertes, solu-
 ti ac liberi fuerūt ab omni sumptu, molestia, mune-
 re. * Hinc illa Verrea nata sunt. hinc in conuiuium
 Sexti Cominium protrahi iussit, in quem scyphum
 de manu iacere conatus est: quem obtorta gula de
 cōiuiio in vincula atq; tenebras abripi iussit. hinc
 illa crux, in quam ciuem Rom. iste multis inspectan-
 tibus sustulit: quam non ausus est vsquam defigere,
 nisi apud eos, quibus scū omnia scelera sua ac latro-
 cinia communicasset. Laudatum etiam vos quem-
 quam venire audetis? qua auctoritate? virū quam a-
 pud Senatorium ordinem? an quam apud populū Ro.
 habere debetis? * Ecqua ciuitas est, non modo in pro-
 uincijs nostris, verum in vltimis nationibus, aut tā
 potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis,
 ac barbara? rex denique ecquis est, qui Senatorem
 populi Romani testo ac domo non inuiter? qui honos
 non homini solum habetur, sed primum pop. Rom.
 cuius beneficio nos in hunc ordinem venimus: dein-
 de ordinis auctoritati, qua nisi grauis erit apud so-
 cios, & exteras nationes, vberit imperij nomen
 &

& dignitas? Mamertini me publicè non inuitauerunt. me cum dico, leue est. Senatorem populi Ro. si non inuitauerunt, honorem debitum detraxerunt, non homini, sed ordini. Nam ipsi Tullio patebat domus locupletissima Cn. Pompeij Basiliscij: quo, etiamsi esset inuitatus à vobis, tamen diuertisset. erat etiam Percenniorum, qui nunc item Pompeij sunt, domus honestissima, quo L. frater meus summa illorum voluntate diuertit. Senator populi Romani, quod in vobis fuit, in vestro oppido iacuit, & pernoctauit in publico: nullo hoc ciuitas vnquam alia commisit. *amicum enim nostrum in iudicium vocabas, tu quid ego priuatim negotij geram, interpretabere, in minuendo honore Senatorio? verum hac tum queremur, si quid de vobis per eum ordinem agetur, qui ordo à vobis adhuc contemptus est. in populi Romani quidem conspectum, quo ore vos commissistis? nec prius illam crucem, qua etiam nunc ciuis Rom. sanguine redundat, qua fixa est ad portum, vrbeque vestram, reuelli- stis, neq. in profundum abiectis, locumq. illi omnè expiastis, quam Romam atque horum conuentum adiretis? In Mamertinorum solo federato atq. pacato monumentum istius crudelitatis constitutum est. vestrae vrbs electa est, ad quam cum adirent ex Italia, crucem ciuis Romani prius, quam quenquam amicum populi Romani viderent? quam vos Rhegynis, quorum ciuitatis inuadetis, item incolis vestris ciuibus Ro. ostendere soletis. quo minus sibi arrogant, minus vos despiciant, cum videant ius ciuitatis,

IN VERREM

- 27 *tis, illo supplicio esse mactatum. * Verum hac emisse te dicit. Quid illa Attalica, tota Sicilia nominata, ab eodem Heio peripetasmata emere oblitus es? licuit eodem modo, ut signa. Quid enim actum est? an literis pepercisti? Verum hominem amentem hoc fugit. minus clarum putavit fore, quod de armario, quam quod de sacrario esset ablatum. At quomodo abstulisti? non possum dicere planius, quam ipse apud vos dixit Heius. cum quaesisset: nunquid aliud de bonis eius pervenisset ad Verrem, respondit istum ad se misisse. ut sibi mitteret Agrigentum peripetasmata: quaesivit an misisset: respondit id quod necesse erat, scilicet dicto audientem fuisse Pratori: misisse. rogavi pervenissetne Agrigentum: dixit pervenisse. quemadmodum reuertissent: negavit adhuc reuertisse: risus populi atque admurmuratio omnium facta est. * Hic tibi in mentem non venit iubere ut hac quoque referret HS. D. se tibi vendidisse. metuisti ne as alienum tibi cresceret, si HS. D. tibi constarent ea, quae tu facile posses vendere HS. CC. milibus. fuit tibi crede, haberes quod defenderes: nemo quereret quanti illa res esset, si modo te posses docere emisse: facile cui velles tuam carissam, & factum probares. nunc de peripetasmatis quemadmodum te expedias, non habes. * Quid? a Pylarcho Centuripino homine locuplete ac nobili phaleras pulcherrime factas, quae Regus Hieronis fuisse dicitur, vitum tandem abstulisti? an emisti? In Sicilia quidem cum essem, sic a Centuripinis, sic a ceteris audiebam (non enim parum res erat clara) tam te*
has

LIBER VI.

has phaleras à Philarcho Centuripivo abstulisse dicebant, quā alias item nobiles ab Aristo Panormitano: quā tertias à Cratippo Tyndaritano. Et enim si Philarchus vendidisset, non ei postea quā reus factus es redditurum te promisisses. quod quia vidisti plures scire, cogitasti, si ei reddidisses te minus invidia habiturum: rem nihilo minus testatam futurā. non reddidisti, dicit Philarchus pro testimonio: se, quod nosset tuum istum morbum, ut amici tui appellant studium, cupisse te calare de phaleris: cū abs te appellatus esset, negasse habere sese: apud aliū quoque eas habuisse depositas, ne qua inuenirentur, tuā tantā fuisse sagacitatē, ut eas per illum ipsum inspiceret, ubi erant depositæ: tū se deprehensum negare nō potuisse, ita ab se inuito ablatas phaleras gratis. * Iam ut hac omnia reperire ac perscrutari solitus sit, iudices, est opera præcium cognoscere, Cybiratæ sunt fratres quidam Tleptolemus & Hieroz quorū alterum fingere opinor è cera solitum esse, alterum esse pictorem. hoc se opinor Cybira, cū in suspicionem venissent suis civibus sanū expilasse Apollinis, veritos pœnā iudicij ac legis, domo profugisse, quod Verrem artificij sui cupidum cognouerant, tū cum iste, id quod ex testibus didicistis, Cybira cum inanimibus syngraphis venerat: domo profugientes ad eum se exules, cum iste esses in Asia, contrulerunt. habuit secum eos ab illo tempore, & in legationis prædis atque furtis multum illorum opera consilioque usus est. * hi sunt illi, quibus in tabulis retulit se se Q. Tadius deditse iussu istius, Græcis pictoribus.

IN VERREM

eos iam bene cognitos, & reprobatos secum in Sici-
 liam duxit. Quo posteaquam venerunt, mirandum
 in modum (canes venaticos dices) ita odoraban-
 tur omnia & peruestigabant, ut ubi quicquid esset,
 aliqua ratione inuenirent. aliud minitendo, ali-
 ud pollicendo: aliud per seruos, aliud per liberos, per
 amicū aliud, aliud per inimicū inueniebāt, quic-
 quid illi placuerat perdendum erat, nihil aliud op-
 tabant, quorum postebatur argentum, nisi ut Hiero-
 nicū & Tlepolemo distuliceret. * Verū me hercules hoc,
 32 Iudices, dicam. memini Pamphilum Lilybatanum
 hospitem meum, & amicū, nobilem hominem mi-
 hi narrare: cum iste ab sese Hydriam Boeti manu
 factam, præclaro opere, & grandi pondere, per po-
 testatē abstulisset, se sanē tristem, & conturbatum
 domum reuertisse, quod vas eiusmodi, quod sibi à
 patre, & à maioribus esset relictum, quo solitus
 esset uti ad festos dies, ad hospitum aduentum, à se
 esset ablatum. cum sederem, inquit, domi tristis, ac-
 currit Venerius, iubet me scyphos sigillatos ad Præ-
 torem statim afferre, per motus sum, inquit: binos
 habebam, iubeo promi utrosque, ne quid plus mali
 nasceretur, & mecum ad Prætoris domum ferri. eo-
 cum venio, Prætor quiescebat: fratres illi Cybira-
 tæ inambulabant. qui simul ut me viderunt, ubi
 sunt, Pamphile, inquit, inquit scyphi? ostendo tristis. lau-
 dant. incipio queri, me nihil habiturum, quod alicuius
 esset precij, si etiam scyphi essent ablati. tum illi,
 ubi me conturbatum videt: quid vis nobis dare, isti
 abs te ne auferantur? ne multa HS. CC. me, in-
 quit

LIBER VI.

quit, poposcerant: dixi me daturum c. vocat intē-
 vea Prætor: scyphos poscit. tum illos cepisse Præ-
 tori dicere, putasse se, id quod audissent, alicuius
 precij scyphos esse Pamphili: luteum negotium esse,
 non dignum quod in suo argenio Verres haberet.
 at ille idem sibi videri. ita Pamphilus scyphos op-
 timos aufert. *Et me hercule: ego antea, tametsi³³
 hoc nescio quid nugatorium sciebam esse, ista in-
 telligere, tamen mirari solebam, istum in his ip-
 rebus aliquem sensum habere, quem scirem nulla
 in re quicquam simile hominis habere. tum primum
 intellexi ad eam rem istos fratres Cyburatas fuisse,
 ut iste in furando manibus suis, oculis illorum vtere-
 tur. At ita studiosus est huius præclara existimatio-
 nis, ut putetur in hisce rebus intelligens esse: ut nu-
 per (videte hominis amentiam) posteaquam est
 comperendinatus, cum iam pro damnato, mortuo-
 que esset, ludū Circensibus mane apud L. Sisennam
 virum primarium, cum essent triclinia strata, ar-
 gentumq; expositum in adibus, cum pro dignitate
 L. Sisennæ domus esset plena hominum honestorum,
 accesserit ad argentum, contemplari unumquodq;
 otiose, & considerere ceperit, mirari stultitiam a-
 lij, quod in ipso iudicio, eius ipsius cupiditatis, cuius
 insimularetur suspicionem augetet. alij amentiam
 cui comperendinato, cum tam multi testes dixis-
 sent, quicquam illorum venire in mentem, pueri au-
 tem Sisennæ, credo qui audiuissent, quæ in istū te-
 stimoniam essent dicta, oculos de isto nusquam deij-
 cere, neque ab argenteo digitum discedere. *Est bo-³⁴

IN VERREM

in iudicis paruis ex rebus coniecturam facere vniuscuiusq; & cupiditatis, & incontinentia. qui reus lege, & reus comperendinatus, re & opinione hominum pene damnatus, temperare non potuerit maximo conuentu, quin L. Sisenna argentum tra-
 35) daret, & consideraret: hunc in prouincia Pratozem quisquam putabit à Siculorum argento cupiditatem, aut manus abstinere potuisse? * Verum vti Lilybaum, vnde digressa, est oratio, reuertatur. Diocles est Pamphili gener illius, à quo Hidria ablata est, Popilius cognomine. ab hoc à baci vasa omnia, vt exposita fuerant, abstulit. dicat se emisse. et enim bic propter magnitudinem furti sunt, vt opinor, litera facta. iussit Timarchidem aestimare argentum. quo modo? quo qui vnquam tenuissimè in donationem histrionum aestimauit. Tamen iam dudum erro, qui tam multa de tuis emptionibus verba faciam, & quarum, vtrum emeris, & quomodo, & quanti emeris: quod verbo transigere possum. Ede mihi scriptum, quid argenti in prouincia Sicilia pararis, vnde quidq; aut quanti emeris. * quid sit? quanquã non debebam ego abs te has literas poscere. me enim tabularum tuas habere, & proferre oportebat. verum negas te horum annorum aliquot consecisse, compone hoc postulo de argento: de reliquo video. nec scriptum habeo, nec possum edere. Quid futurum igitur est? quid existimas hosce iudices facere posse? domus plena signorum pulcherrimorum iam etiam ante Praturam, multa ad villas tuas posita, apud amicos multa deposita, multa alijs data atq;
 do-

LIBER VI.

donata. tabula nullam indicant emptum: omne argo-
 rētum ablatum ex Sicilia est: nihil cuiquam, quod
 suum dici vellet relictum fingitur. improba defen-
 sio, Praetorem omne id argentum cōmisse: tamen
 id ipsum tabulis demonstrari non potest: si quas ta-
 bulas profers, in his, quae habes: quomodo habeas,
 scriptum non est. horum autem temporum, cum te
 plurimas res emisse dicas, tabulas omnino nullas
 profers: nonne te & prolatis & non prolatis tabu-
 lis condemnari necesse est? * Tu à M. Celio Equite³⁷
 Rom. lectissimo adolescente, qua voluisti vasa ar-
 gentea Lilybæi abstulisti: tu C. Cacerū promptissimi
 hominis, & experientis, & in primis gratiosi, sup-
 pellectilem omnem auferre non dubitasti: tu ma-
 ximam & pulcherrimam mensam citreā à Q. Lu-
 tadio Diodoro, qui Q. Catuli beneficio L. Sylla civis
 Roma. factus est omnibus scientibus Lilybæi abstu-
 listi. non tibi obijcio, quod hominem dignissimum
 tuis moribus, Apollonium Niconis filium Drepani-
 tanum, qui nunc A. Clodius vocatur, omni argento
 optime factō spoliasti, ac depeculatus es. taceo. non
 enim putat ille sibi iniuriam factā: propterea quod
 homini iam perdidit, & collum in laqueum invenen-
 ti, subuenisti, cum pupillis Drepanitanis bona pa-
 tria erepta cū illo partitus es. gaudeo etiam si quid
 ab illo abstulisti, & abs te nihil rectius factum esse
 dico. à Lisone verò Lilybatano primo homine, apud
 quem diuersatus es, Apollinis signum ablatum
 certè esse non oportuit: At dices te emisse. scio HS.
 M. ita opinor. scio inquam. proferam litteras.

IN VERREM

Et tamen id factum non oportuit. A pupillo
 Heio, cui Marcellus tutor est, à quo pecuniam grā-
 dem eripueras, Scaphia cū emblematis Lilybæi vrū
 38 empta esse dicū? an confiteris erepta? * Sed quid ego
 istius in eiusmodi rebus mediocres iniurias colligo:
 qua ratummodo in furtis istius, & damnis eorum, à
 quibus aufererat, versata esse vidantur? accipite
 si vultis, Iudices, rem eiusmodi: vt amentiam sin-
 gularem, vt furor em iam, non cupiditatem eius per-
 spicere possitis. Melitensis Diodorus est, qui apud
 vos ante a testimonium dixit, is Lilybæi multos iam
 annos habitari, homo & domi nobilis, & apud eos
 quo se contulit, propter virtutem splendidus & gra-
 tiosus. de hoc Verri dicitur, habere eum per bonam
 toreumata, in his pocula duo quædam, quæ, Hercules
 nominantur, Mentoris manu summo artificio facta,
 quod iste vbi audiuit, sic cupiditate inflammatus
 est non solum inspicendi, verum etiam auferendi,
 vt Diodorum ad se vocaret ac posceret, ille, qui illa
 non inuitus haberet, respondit se Lilybæi nō habere:
 39 Melita apud, quendam propinquum suū reliquisse.*
 tum iste continuo mitti homines certos Melitam:
 scribit ad quosdam Melitenses, vt ea vasa perqui-
 sār: rogat Diodorum, vt ad illum suum propinquum
 det litteras, nihil ei longius videbatur, quam dum il-
 lud videret argentum. Diodorus homo frugi ac di-
 ligens, qui sua seruare velle; propinquo suo scribit,
 vt ijs, qui a Verre venissent, responderet, illud argē-
 tum se paucis illis diebus in fuisse Lilybæum, & se inie-
 re a recedū. abesse ab domo paulisper maluit, quam
 pr 47

LIBER VI

praesens illud optimè factum argentum amittere.
 Quod ubi audiuit iste, usq; eò est commotus, ut sine
 ulla dubitatione insanire omnibus ac furere vide-
 retur, qui non potuerat argèrum eripere, ipse à Dio-
 doro erepta sibi vasa optimè facta dicebat: minita-
 ri absentì Diodoro, vociferari palā, lacrymas in-
 terdum vix tenere. Eriphylā accepimus in fabulis
 ea cupiditate, ut cum vidisset monile, ut opinor, ex
 anvo & gemmis, pulchritudine eius incensa salutem
 viri proderet, similis istius cupiditas: hoc etiam a-
 crior atq; insanior, quòd illa cupiebat id, quòd vi-
 derat: huius libidines non solum oculis sed etiā au-
 ribus excitabantur. *conquiri Diodorū tota provin-
 cia iubet, ille ex Sicilia castra iam mouerat, & va-
 sa collegerat. Homo, ut aliquo modo illum in provin-
 ciam reuocaret, hanc excogitauit rationem: si hac
 ratio potius, quam amentia nominanda est, apponit
 de suis canibus quendam, quòd dicat se Diodorū Meli-
 tensem rei capitalis reum velle facere, primo mirū
 omnibus videri, Diodorum reum, hominem quie-
 tissimum, ab omni non modò facinore, verum etiam
 minimè errati suspitione remotissimum. deinde esse
 perspicuum, fieri omnia illa propter argentum. Iste
 non dubitat tubere nomen de ferri. & tum primum
 opinor istum absentis nomē recepisse. *reclamat Si-
 cilia tota, propter celati argenti cupiditatem reos
 fieri rerum capitalium: neq; solum praesentes reos
 fieri, sed etiam absentes. Diodorus Roma sordidatus
 circū patronos atq; hospites cursare, rem omnibus
 narrare. littera mittuntur isti à patre vehementes,

IN VERREM

ab amicis itē, videret quid ageret, de Diodoro quod
 progredieretur: rem clarā esse, & inuidiosā: in-
 sanire hominem, periturum hoc vno crimine, nisi
 cānsset. iste etiam tum patrem, si non in parentis,
 at in hominum numero putabat: ad iudicium non-
 dum se satis instruxerat: primus annus erat provin-
 cia: non, ut in Sthenio, iam refertus pecunia, i-
 taq; furor eius paululum non pudore, sed metu, ac
 timore repressus est. condemnare Diodorum non
 audet, absentem de reis eximit. Diadorus interea
 Pratore isto prope triennium provincia domoq;ue
 4² caruit. ceteri nō solum Siculi, sed etiā ciues Rom.
 hoc statuerant: quoniam iste tantum cupiditate
 progredieretur, nihil esse quod quisquam putaret
 se, quod isti paulo magis placeret, conservare, aut
 domi retinere posse. postea verd quam intellexerunt,
 isti virum fortem, quem summē provincia expe-
 ctabat, Q. Arrium non sēcedere: statuerunt se ni-
 hilitam clausum, neque tam reconditum posse ha-
 bere, quod non istius cupiditati apertissimum. prom-
 ptissimumq; esset. Tum iste ab Equite Rom. splendi-
 do, & gratioso Cn. Calidio, cuius filium sciebat Se-
 natorem Po. Ro. & Iudicem esse, equuleos argen-
 teos nobiles, qui Q. Maximifuerant, aufert. *Im-
 prudens huc incidi, Iudice, semit exim, non abstulit.
 nollem dixisse. iactabit se, & in his equitabit e-
 quuleis. emi, pecuniam solui. credo etiam tabula
 4³ proferentur. est tanti, cedo tabulas. diluo sanē cri-
 men hoc Calidianum, dum ego tabulas aspicere
 possum. Veruntamen, quid erat, quod Calidius Ro-
 ma

LIBER VI.

ma quereretur, se cum tot annos in Sicilia nego-
 ciaretur, abs te solo ita esse contemptum, ita despe-
 ctum, ut etiam cum ceteris Siculis dissiparetur:
 si emeris, quid erat, quod confirmabat, se abs te
 argentum esse repetiturum, si tibi sua voluntate
 vendiderat? tu porro posses facere ut Cn. Calidio
 non redderes? praesertim cum is L. Sifenna defen-
 sore tuo, tam familiariter videretur, cum & cate-
 ris familiaribus Sifenna reddidisset? * deinde non ⁴⁴
 opinor negaturum esse te, homini honesto, sed non
 gratiosiori, quam Cn. Calidius est, L. Cordio argen-
 tum per Potamonem amicum tuum reddidisse. qui
 quidem ceterorum causam apud te difficiliorem fecit.
 Nam cum te compluribus confirmasset redditu-
 rum: postea quum Cordius pro testimonio dixit te
 sibi reddidisse, sinem reddendi fecisti: quod intelle-
 xisti te praeda de manibus amissa testimonium tamē
 effugere non posse. Cn. Calidio Equiti Ro. per omnes
 Praetores licuit argentum habere benefactum: li-
 cuit posse domesticis copiis, cum magistratum, aut
 aliquem superiorem inuitasset ornare, & appara-
 re conuiuium. multi domi Cn. Calidij cum imperio
 ac potestate fuerunt: nemo inuentus est tam amens,
 qui illud argentum tam praclarum, ac tam nobile
 eriperet: nemo tam audax, qui posceret: nemo tā im-
 pudens, qui postularer ut venderet. * Superbū est ⁴⁵
 enim, Iudices, & non ferendū, dicere Praetorē in pro-
 uincia homini honesto, locupleti, splendido. Vende
 mihi vasa calata. hoc est enim dicere: non es dignus
 tu, qui habeas quae tam benefacta sunt: mea dignita-

IN VERREM

tis ista sūt. Tu dignior Verres, quā Calidius? qui vt nō
 conferam viram atq; existimationem tuam cū illius
 (neg, enim est conferenda) hoc ipsum conferam, quo
 tu te superiorem fingis. quōd HS. LXXX. millia diui-
 soribus, vt Prator renunciare, dedisti: trecēta ac-
 cusatori, ne tibi odiosus esset: e a re cōtēnis Eque-
 strē ordinem ac despiciētē a re indignam tibi visū est,
 quicquā quod tibi placeret, Calidiū potius habere
 46 quā te? Lactat se iam dudū de Calidio, narrat om-
 nibus se emisse. Num etiam de L. Papyrio viro prima-
 rio, locuplete, honestoq; equite Ro: thuribulū emisit?
 qui pro estimonio dixit: te, cū inspiciendum popos-
 cisses, a uulso emblemate remisisse: vt intelligatis, in
 homine intelligentiā esse, nā auaritiā: artificij cupi-
 dum, non argētī fuisse. Nec solum in Papyrio fuit has
 abstinentia: tenuit hoc institutum in thuribulis om-
 nibus, quacūq; in Sicilia fuerūt. incredibile est autē,
 quam multa & quam praclara fuerint. credo tum,
 cum Sicilia florebat opibus, et copijs, magna artificia
 fuisse in ea insula. Nam domus erat ante istum Pra-
 torem nulla paulo locupletior, qua in domo haec non
 essent, etiam si praeterea nihil esset argenti, patella
 grandis, cum sigillis ac simulacris deorum, patera,
 qua mulieres ad res diuinas vterentur, thuribulum,
 haec autem omnia antiquo opere, & summo artifi-
 cio facta: vt hoc liceret suspicari, fuisse aliquando
 apud Siculos per aequa proportione cetera: sed quibus
 multa fortuna ademisset, tamen apud eos reman-
 47 sisse ea, quae religio retinisset. Dixi, Iudices, multa
 fuisse ferē apud Siculos omnes: ego idem confirmo,
 nung

LIBER VI.

nunc ne vnum quidē esse. Quid hoc est? quod men-
strum? quod prodigium? in provinciam misimus? non
ne vobis id egisse videtur, ut non vnius libidinem,
non suos oculos, sed omnium auarissimorum insa-
nias, cum Romam reuertisset, expleret? qui simul
atq; in oppidum quodpiam venerat, immittebantur
illi continuo Cybratici canes, qui inuestigabant,
& persecrabantur omnia. si quod erat grande
vas, & maius opus inuentum, latius ferebant, si
minus e.usmodi quippiam, venari poterant: illa
quidem certe pro lepuscūlo capiebantur: patella,
patere, turibula. Hic quos putatū sterus mulierum?
quas lamentationes fieri solitas esse in hisce rebus?
qua forsitan vobis parua esse videantur: sed magnum
& acerbum dolorem componunt, mulierculis pra-
sertim: cum eripiuntur ē manibus ea, quibus ad res
diuinas uti cōsueuerunt: qua a suis acceperunt, qua
in familia semper fuerunt. * Hic nolite expectare
dum ego hoc crimen agam ostēdā, ab Aesi bylo Tin-
daritano istum patellam abstulisse, à Thrasone item
Tindaritano patellam, à Nymphodoro Agrigentino
turibulum. cum testes ex Sicilia dabo, quem voler
eligat, quam ego interroge de patellis, pateris, thur-
ribulis: non modo oppidū nullum, sed ne domus qui-
dem paulō locupletior expers huius iniuria repe-
rietur. qui cum in conuiuium venisset, si quicquam
calati aspexerat, manum abstinere, Iudices, non po-
terat. Cn. Pompeius est Philo, qui fuit Tindarita-
nus. is cōnam isti dabat apud villam in Tindarita-
no. fecit quod Siculi non audebant. ille ciuis Ro. quod
erat,

erat, impunius id se facturum putavit. apposuit pa-
 tellam, in qua sigilla erant egregia. iste continuo ve-
 vidit, non dubitavit illud insigne penarium, hospi-
 tiumque, deorum ex hospitali mensa tollere, sed ta-
 men, quod antea de istius abstinentia dixeram, si-
 gillis auulsis, reliquam argentum sine vlla avaritia
 49 reddidit. * Quid? Eupolemo Calactino homini nobi-
 li, Lucullorum hospiti ac perfamiliari, qui nunc apud
 exercitum cum L. Lucullo est, non idem fecit? cœ-
 nabat apud eum. argentum illi, ceterum purum apo-
 posuerat, ne purus ipse relinqueretur: duo pocula
 non magna, verumtamen cum emblematis. hic quasi
 festinum acrotasia, ne sine corollario de conuiuio
 discederet, ibidem conuiuio inspectantibus emblema-
 ta auellenda curavit. Neque ego nunc istius facta
 omnia enumerare conor. neque opus est, nec fieri v-
 lo modo potest. tantummodo vniuscuiusque, de varia
 improbitate generis indicia apud vos & exempla
 profero. neque enim ita se gessit in his rebus, tan-
 quam rationem aliquando esset redditurus: sed prorsus
 ita, quasi aut reus nunquam esset futurus: aut
 quo plura abstulisset, eo minore periculo in iudicium
 esset venturus: qui hac, qua dico, iam non occulte,
 non per amicos, atque interpretes, sed palam de loco
 superiore ageret pro imperio & potestate. * Catinam
 50 cum venisset, oppidum locuples, honestum, copiosum:
 Dionysiarum ad se Proagorum, hoc est summum
 magistratum vocari iubet. ei palam imperat, ut om-
 nne argentum, quod apud queng, esset Catina con-
 querendum curaret, & ad se afferendum. Pila-
 rum

LIBER VI.

chum Centuripinū in primarium hominem genere,
 virtute, pecunia, non hoc idem iuratum dicere audi-
 stis? sibi istum negocium dedisse atque imperauisse
 ut Centuripis, in ciuitate totius Sicilia multo ma-
 xima & locupletissima, omne argētum conquireret,
 & ad se comportari iuberet. Agyrio similiter isti-
 us imperio vasa Corinthia per Appollodorum, quē te-
 stē audistis, Syracusas deportata sunt. * Illa verò o-
 primā, quod cum Halantium venisset Prator labori-
 osus & diligēs, ipse in oppidum accedere noluit, quod
 erat difficili ascensu atq; arduo: Artagatum Halū-
 tinum, hominem nō solum domi suae, sed tota Sicilia
 in primis nobilem vocari iussit. ei negocium dedit, ut
 quicquid Halunti esset argenti calati, aut si quid e-
 tiam Corinthiorum, ut omne statim ad mare ex op-
 pido deportaretur. ascendit in oppidum Artagathus
 homo nobilis, qui à suis & amari & diligi vellet:
 ferebat grauius, illam sibi ab isto prouinciam datā,
 nec quid faceret, habebat. pronunciat quid sibi im-
 peratum esset: iubet omnes proferre, quae haberent.
 metus erat summus. ipse enim tyrannus non disce-
 debat longius: Artagathum & argentum in lecti-
 ca cubans ad mare infra oppidum expectabat. * quē
 concursum factum in oppido putatis? quem clamo-
 rem? quem porro fletum mulierum? qui videret, e-
 quum Troianum introductum, urbem captam esse di-
 ceret, efferrī sine thecis vasa, extorqueri alia de ma-
 nibus mulierum, effringi multorum fores, reuelli
 claustra. Quid enim putatis? scuta siquando con-
 quiruntur à priuatis in bello ac tumultu, tamen ho-
 mines

IN VERREM

mines inuiti dant, et si a salutē communē dari fen-
 tiunt: ne quem putetis sine maximo dolore argentū
 telatum domo quod alteri eriperet, protulisse? om-
 nia deferuntur. Cybira et fratres vocantur, pauca
 improbant: quia probant, ijs crusta aut emb'e na-
 ta detrahuntur. Sic Haluntini excusis delitijs, cum
 33 argentō puro domum reuerterunt. * Quod vnquam,
 Iudices, huiuscemodi euerriculum vlla in prouin-
 cia fuit? auertere aliquid de publico quam obscu-
 rissime per magistratum solebant: etiam aliquid de
 priuato nonnunquam occulte auferbant: & illi ta-
 men condemnabantur, & si quarens vt eorum tibi
 detrahā, illos ego accusatores puto fuisse, qui hu-
 iusmodi hominum furti a odore, aut aliquo leuiter
 presso vestigio persequerentur. Nam nos quidem
 quid facimus in Verre, quem in luto volutatum to-
 tius corporis vestigijs inuenimus? per magnum est in
 eum dicere aliquid? qui prateriens, lectica pauli-
 sper deposita, non per praestigias, sed palam per pote-
 statem, vno imperio ostiatim totum oppidum compi-
 larit. Attamen vt possit se dicere emisse, Artaga-
 tho imperat, vt aliquid illis, quorum argentum fue-
 rat, nummorum dicis causa daret. inuenit Artaga-
 thus paucos qui vellent accipere. his dedit. eos
 nummos tamen iste Artagathus non reddidit. vol-
 uit Roma repetere Artagathus. Cn. Lentulus Mar-
 cellinus dissuasit, sicut ipsum dicere audistis. at-
 que hac tota de re audistis Artagathi & Lentu-
 li testimonium. * Et ne forte hominem existimetis
 hanc tantam vim emblematum sine causa coa-
 cer-

LIBER VI.

ternare voluisse, videte quanti vos, quanti existi-
 mationem populi Romani, quanti leges & iudicia,
 quanti testes Siculos, negotiatoresq; fecerit. poste-
 aquant tantam multitudinem collegerat emble-
 matum, ut ne unum quidem cuiquam reliquisset,
 instituit officinam Syraculis. in regiam maximam,
 palam artifices omnes, celatores, ac vasculares cō-
 uocari iubet, & ipse suos complures habebat. eo con-
 ducit magnam hominū multitudinē. mēses octo cō-
 tinuos opus his non desuit, cum vas nullum fieret nisi
 aureum. tum illa ex patellis, & thuribulis qua velle-
 rat, ita scite in aureis poculis illigabat, ita apte in
 scyphis aureis includebat. ut ea ad illam rem nata
 esse diceret: ipse tamen Prætor, qui sua vigilāria pa-
 cem in Sicilia dicit fuisse, in hac officina maiorem
 partem diei cum tunica pulla sedere solebat & pal-
 lio. * Hac ego, Iudices, non auderem proferre, ni ve-
 rerer ne forte plura de isto ab alijs in sermone, quā
 à me in iudicio audisse vos diceretis. Quis enim est,
 qui de hac officina, qui de vasīs aureis, qui de istius
 pallio, tunica pulla non audierit? quem voles de
 conuentu Syracusanorum virum bonum nomina-
 to. producam. nemo erit qui hoc se aut vidisse, aut
 audisse dicat. * O tempora. Omnes, nihil nimium ve-
 tus proferam. Sunt vestrum, iudices, quam multi,
 qui L. Pisonem cognouerunt, huius L. Pisonis, qui
 Prætor fuit, patrem, is cum esset in Hispania Præ-
 tor, qua in prouincia occisus est, nescio quo pacto dum
 armis exercetur, annulus aureus, quem habebat,
 fractus est & comminutus. cum veller sibi annulus
 facere

facere, aurificem iussit vocari in foro, ad sellam Corduba. & ei palam appendit aurum. hominem in foro sellam iubet ponere, & facere anulum omnibus presentibus. Nimum fortasse dicet aliquis hunc diligentem, hactenus reprehendat, si quis velit: nihil amplius. verum: fuit ei concedendum, filius enim L. Pisonis erat eius, qui primus de pecunijs repetundis legem tulit. *Ridiculū est nunc de Verre me dicere, cum de Pisone fugi dixerim. veruntamen quantum intersit, videre. iste cum aliquot abasorum faceret vasa aurea, non laboravit, qui non modo in Sicilia, verum etiam Romae in iudicio audiret: ille in auri semuncia totam Hispaniam scire voluit, vnde Praetori annulus fieret. nimirum ut hic nomen suum comprobavit: sic ille cognomen. Nullo modo possum omnia istius facta aut memoria consequi, aut oratione complecti. genera ipsa excipio breviter attingere: ut hic modo me commoneat Pisonis annulus, quod totū effluerat. Quam multis istum putatis hominibus honestis, de digitis annulos aureos abstulisse? nunquam dubitavit, quotiescunque alicuius aut gemma, aut annulo delectatus est. incredibilem rem dicam, sed tam claram, ut ipsum negaturum non arbitret. * Cum Valentio eius interpreti epistola Agrigento allata esset, casu signum iste animaduertit in cretula: placuit ei, exquisivisse vnde esset epistola: respondit Agrigento. iste literas ad quos solebat, misit: ut is annulus ad se primo quoque tempore afferretur. ita literis istius patris familias L. Titio cuidam, cui Rom. annulus de digito

LIBER VI.

digito detractus est. Illa vero eius cupiditas incre-
 dibilis est. nam ut in singula conclauia, quae iste non
 modo Roma, sed omnibus in villis habet, tricenos
 lectos optime stratos, cum ceteris ornamentis con-
 iunij quaereret, nimum multa comparare videretur,
 nulla domus in Sicilia locuples fuit, vbi iste non tex-
 trina instituerit. * Mulier est Segestana perdiues, et
 nobilis, Lamia nomine: per triennium isti plena do-
 mo telarum: stragulam vestem confecit: nihil nisi
 conchylio tinctum. Attalus homo pecuniosus, nec
 vulgo Lilybei, Critolani Ennae, Syracusis, Aescyrio,
 Cleomenes, Theominae, Pelori Archonides, Me-
 gistis, vox me citius defecerit quam nomina. Ipse
 dabat purpuram, tantum amici operas. credo: iam
 enim non libet omnia criminari: quasi verò hoc mi-
 hi non satis sit ad crimen, habuisse tam multum quod
 daret, voluisse deportare iam multa: hoc denique
 quod concedit, amicorum operis esse in huiusmodi
 rebus usum. * Iam vero lectos aratos, & candelabra
 aenea: num cui praeeristum Syracusis per triennium
 facta esse existimatis? emebat credo. sed tantum
 vos certiores, Iudices, facio, quid iste in provin-
 cia Praetor egerit, ne cui forte nimium negligens
 fuisse videatur, neque se satis, cum potestatem
 habuerit, instruxisse & ornasse. Venio nunc non
 iam ad furtum, non ad auaritiam, non ad cupidi-
 tatem, sed ad eiusmodi facinus, in quo omnia nefa-
 ria contineri mihi atque inesse videantur: in quo dii
 immortales violati: existimatio atque autoritas no-
 minis Po. Ro. imminuta, hospitium spoliatum ac prodi-

Hh

rum:

IN VERREM

zum: ab alienati scelere istius à nobis omnes Reges
amicissimi, nationesq; qua in eorum regno ac ditio-
16 ne sunt. * Nā Reges Syria Regis Antiochi filios pue-
ros scitis Roma nuper fuisse: qui venerant non pro-
pter Syria regnum (nam id sine controuersia obti-
nebant, vt à patre, & à maioribus acceperant) sed
regnum Aegypti ad se, & ad Selenem matrem suam
pertinere arbitrabantur. hi postquam temporibus
Populi Rom. exclusi, per Senatum agere qua volue-
rant, non potuerunt, in Syriam in regnū patriū pro-
fecti, eorum alter, qui Antiochus vocatur, iter per
Siciliam facere voluit. itaque isto Praetore venit
62 Syracusas, & hic Verres hereditatem sibi venisse
arbitratus est, quod in eius regnum ac manus ve-
nerat is, quem iste & audierat multa secum pra-
clara habere, et suspicabatur. mittit homini mu-
nera satis largè hac ad vsum domesticum, vini, olei,
quod visum erat: etiam tritici, quod satis esset, de
his decumis. deinde ipsum Regem ad cenam vo-
cauit, exornat amplè, magnificeque triclinium: ex-
ponit ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima
vasa argentea, namque haec aurea nondum fece-
rat, omnibus curat rebus instructum & paratum vt
sit conuiuium. Quid multa? Rex ita discessit, vt
& istum copiose ornatum, & se honorifice acceptum
arbitraretur, vocat ad cenam deinde ipse Praetorem,
exponit suas copias omnes, multum argentum, non
pauca etiam pocula ex auro, qua vt mos est re-
gibus, maxime in Syria, gemmis erant distincta
clarissimis. Erat etiam vas vinarium ex vna gem-
ma

LIBER VI.

ina pergrandi, trulla excauata cum manubrio au-
 reo, de qua, credo, satis idoneum, satis grauem te-
 stem Q. Minutum dicere audistis. * iste vnumquodq; 63
 vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gau-
 dere Praetori Po. Rom. satis iucundum, & gratum
 illud esse conuiuium, posteaquam inde discessu est, co-
 gitare iste nihil aliud, quā id quod ipsa res declara-
 uit, nisi quemadmodum Regē ex prouincia spoliatū
 expilatūq; dimitteret, mittit rogatum vasa ea
 qua pulcherrima apud illum viderat: ait se suis
 caloribus velle ostendere. Rex qui istum non nos-
 set, sine vlla suspitione libentissimē dedit, mittit et-
 iam trullam gemmeam rogatum: velle eam se di-
 ligentius considerare, ea quoque ei mittitur. * Nunc 64
 reliquum, Iudices, attendite. de quo & vos audi-
 stis, & Popul. Rom. non nunc primum audiet, & in
 exteris nationibus vsque ad vltimas terras perua-
 gatū est. Candēlabrum ē gemmis clarissimis, ope-
 re mirabili perfectum, Reges hi, quos dico, Romam
 cum attulissent, vs in capitolio ponerent: quod non-
 dum etiam profectum templum offenderant, ne-
 que ponere, neque vulgo ostendere ac proferre vo-
 luerunt, & vt magnificentius videretur, cum suo
 tempore in cella Iouis Op. Max. poneretur: & cla-
 rius, cum pulchritudo eius recens ad oculos homi-
 num atq; integra perueniret. statuerunt id secū in
 Syriam reportare: vt cum audissent simulacrum Iou-
 nis Opt. Max. dedicatum, Legatos mitterent, qui
 cum ceteris rebus illud quoque eximium, atq; pul-
 cherrimum donum in capitolium afferrent. per-

uenit res ad istius aures nescio quomodo: nam Rex id calatum voluerat: non quò quicquam metueret, aut suspicaretur, sed ut ne multi illud anse perciperent oculis, quam Po. Ro. iste petit à Rege, & enim pluribus verbis rogat, vri ad se mittat: cupere se dicit inspicere, neq; se alijs videndi potestatem esse

65 facturum. * Antiochus qui animo et puerili esset, & regio, nihil de istius improbitate suspicatus est: imperat suis ut id in Praetorium inuolutum quã occultissimè deferrent. quò posteaquam attulerunt, inuoluturag, reiectus constituerunt, iste clamare cepit, dignam rem esse regno Syria, dignam regio munere, dignam Capuolio. Etenim erat eo splendore qui ex clarissimis & plurimis gemmis esse debebat: ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatus, sed ad amplissimi templi ornamentum esse factum. quod cum satis iam perspexisse videretur, tollere incipiunt, ut referrent, iste ait, se velle illud etiam, atque etiam considerare, nequaquam se esse satiatum. iubet illos discedere, &

66 candelabrum relinquere: * sic illi tum inanes ad Antiochum reuertuntur. Rex primo nihil metudere, nihil suspicari. dies vnus, aliter, plures: non referri. tum mittit Rex ad istum, si sibi videatur, ut reddat iubet iste posterius ad se reuerti. mirum illi videri. mittit iterum. non redditur. ipse hominem appellat, rogat ut reddat. Os hominis, insignemq; impudentiam cognoscite. quod sciret, quodq; ex ipso Rege audisset, in Capitolio esse ponendum, quod lo-

ni Optimo maximo, quod Populo Romano seruari
 videret, id sibi vt donaret rogare, & vehementer
 petere coepit. Cum illa se & religione Iouis Capito-
 lini, & hominum existimatione impediti dice-
 ret, quod multae nationes testes essent illius ope-
 ris ac muneris, iste homini minari acerrimè coepit.
 Vbi videt eum ubi magis minis quam precibus
 permoueri, repente hominem de prouincia iubet
 ante noctem discedere. ait se comperisse ex eius
 regno piratas in Siciliam esse venturos. Rex ma- 67
 ximo contentu Syracusis, in foro, ne quis forte
 me in crimine obscuro versari, atque affingere ali-
 quid suspicionis hominum arbitretur: in foro, in qua,
 Syracusis flens deos hominesq, comestans clama-
 re coepit, Candelabrum factum è gemmis, quod in
 Capitolium missurus esset, quod in templo clarissimo,
 Po. Ro monumentum sua societatis amicitiaq, esse
 voluisset, id sibi C Verrem abstulisse. de ceteris ope-
 ribus ex auro, & gemmis, quae sua penes illum essent,
 se non laborare: hoc sibi ripi miserum esse & in-
 dignum. id etsi antea iam mente & cogitatione sua
 fratrisq, sui consecratum esset, tamen tum se in il-
 lo conuentu ciuium Ro. dare, donare, dicare, conse-
 crare Ioui Opt. Max. testemq, ipsum Iouem sua
 voluntatis ac religionis adhibere. Quae vox? quae sa-
 tera? quae vires huius vnus criminis querimoniam
 possint sustinere? Rex Antiochus, qui Roma ante
 oculos omnium nostrum biennium ferè comitatu
 regio, atque ornatu fuisse, is cum amicus & socius
 Popu Ro. esset, amicissimo patre, auro, maioribus, an-

IN VERRUM

68
 riquissimis & clarissimis Regibus, opulentissimo &
 maximo regno, princeps è provincia Popu. Rom. ex-
 turbatus est. * quemadmodum hoc accepturas nati-
 ones exteras, quemadmodum huius tui facti famã
 in regna aliorum, atque in vltimas terras peruen-
 turam putasti? cum audirent à Pratore Pop. Ro. in
 provincia violatum Regem, spoliatum hospitem,
 eiectum socium Populi Rom. atque amicum? Nomẽ
 vestrum Populiqũe Romani odio atque acerbitati
 scitote nationibus exteris, Iudices, futurum: si isti-
 us hæc tanta inuidia impunita discesserit. sic om-
 nes arbitrabuntur, præsertim cum hæc omnino fa-
 ma de nostrorum hominum auaritia & cupidita-
 re percuberit: non istius solius hoc esse facinus, sed
 eorum etiam, qui approbant. Multi Reges, mul-
 ta libera ciuitates, multi priuati, opulenti, ac po-
 tentes, habant profecto in animo Capitolium sic or-
 nare, vt templi dignitas, imperijque nostri nomen de-
 siderat. qui si intellexerint, interuerso regali hoc
 dono, grauius vos tulisse, grata fore vobis Populo-
 que Ro. sua studia ac dona arbitrabuntur: si hoc
 vos in Rege tam nobili, in re tã eximia, in iniuria, tã
 acerba neglexisse audierint, non erunt tam amen-
 tes, vt operam, curam, pecuniam impendant in eas
 res, quas vobis gratas fore non arbitrentur. * Hoc lo-
 co, Q. Catule, te appello. loquor enim de tuo claris-
 simo pulcherrimoque monumento. non Iudicis solum
 seueritate in hoc crimine, sed propè inimici atq;
 accusatoris vim suscipere debes. tuus est enim ho-
 nos in illo templo Senatus Populiqũe Rom. beneficia,

LIBER VI.

tui nominis aeterna memoria simul cum templo illo
 consecratur. tibi hac cura suscipienda, tibi hac ope-
 ra sumenda est, ut Capitolium quomodo magnifi-
 centius est restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam
 fuit: ut illa flamma diuinitus extitisse videatur, non
 quae deleret Iouis Opt. Max. templum, sed quae pra-
 clarius magnificentiusque deposceret. * Audisti. Q. 70.
 Minutium Rufum dicere, domi suo diuersarium
 esse Antiochum Regem Syracusis: se illud scire ad-
 istum esse delatum, se scire non redditum. audisti,
 & audies omnes à conuentu Syracusano, qui
 ita dicant, sese audientibus illud Ioui Opt. Max.
 dicatum esse ab Rege Antiocho, & consecratum.
 Si iudex non esses, & haec ad te delata res esset, te
 potissimum hoc persequi, te petere, & agere oport-
 eret. Quare non dubito, quo animo iudex huius
 criminis esse debeas, qui apud alium iudicem multo
 acrior, quam ego sum, actor, accusatorque esse debe-
 res. * Vobis autem Iudices, quid hoc indignius aut
 quid minus ferendum videri potest? Verresne ha-
 bebbit domi suae candelabrum Iouis Opt. Max. è gem-
 mis auroque perfectum: cuius fulgore collucere, atque
 illustrari Iouis Opt. Max. templum oportebat, id
 apud istum in eiusmodi conuiuijs constituetur, quae
 domesticis stupris flagitijsque flagrabunt: in istius
 lenonis turpissimi domo simul cum ceteris Chelido-
 nis hereditarijs ornamentis, Capitolij ornamenta
 ponentur? Quid huic sacri vnquam fore, aut quid
 fuisse religiosi putatis, qui nunc tanto scelere se ob-
 strictum esse non sentiat, qui in iudicium veniat,

ubi ne precari quidem Iouem Opt. Max. atque
 ab eo auxilium petere more omnium posuit: à quo
 etiam dÿ immortales sua reperunt in eo iudicio,
 quod hominibus ad suas res repetundas est consti-
 tutum. miramur Athenis Minervam, Deli Apollin-
 nem, Iunonem Sami, Pergæ Dianam, multos præ-
 terea ab isto deos tota Asia, Græciæq. violatos, qui
 à Capitolio manus abstinere non potuerunt: quod
 priuati homines de suis pecuniis ornant ornaturiq.
 sunt, id C. Verres ab Regibus ornari non est passus.
 itaq. hoc nefario scelere concepto, nihil postea tota
 in Sicilia neque sacri, neque religiosi esse duxit. ita
 sese in ea prouincia per triennium gessit, ut ab isto
 non solum hominibus, verum etiam dÿs immorta-
 libus bellum indictum putaretur. * Segesta est oppi-
 dum præteritus in Sicilia, iudices, quod ab Aenea fu-
 giente à Troia, atq. in hac loca veniente, conditum
 esse demonstrant. Itaque Segestani non solum per-
 petua societate, atque amicitia, verum etiam cog-
 natione se cum Po. Ro. coniunctos esse arbitrantur.
 Hoc quondam oppidum, cum illa ciuitas cum Pœ-
 nis suo nomine ac sua sponte bellaret, à Carthagi-
 nensibus vi captum, atque deletum est: omniaque,
 qua ornamentum vrbi esse possent, Carthaginem sunt
 ex illo loco deportata. fuit apud Segestanos ex ære
 simulacrum Diana, tum summa atq. antiquissima
 præditum religione, tū singulari opere artificioq. per-
 fectum, hoc translatum Carthaginem locum tan-
 tum, hominesq. mutarat: religionem quidem pri-
 stinam conseruabat, nam propter eximiam pulchri-
 tudin-

rudinem etiam hostibus digna, quam sanctissime cor-
 leperet, videbatur. * aliquot seculis post, P. Scipio bel- 73
 lo Panico tertio Carthaginem cepit, qua in victo-
 ria (videre hominis virtutem & diligentiam, ve
 & domesticis praeclarissima virtutis exemplis gau-
 deatis, & eo maiore odio dignam istius incredibili-
 lem audaciam iudicetis) convocatis Siculis omnibus
 quiddam duntissime sepiissimeque Siciliam vexatam à
 Carthaginensibus cognorat, iubet omnia conquiri:
 pollicetur sibi magnæ curæ fore, ut omnia ciuitati-
 bus, quæ cuiusq; fuissent, restituerentur, tum illa
 quæ quondam fuerant Himeræ sublata, de quibus
 antea dixi, Thermitanis sunt reddita, tum alia Gela-
 sibus, alia Agrigentinis, in quibus etiam ille nobilis
 tyrus, quem crudelissimus omnium Tyrannorum
 Phalaris habuisse dicitur, quo vitios supplicij causa
 demittere homines, & subijcere flammam solebat,
 quem taurum Scipio cum redderet Agrigentinis, di-
 xisse dicitur, equum esse illos cogitare, virum esse
 Siculis vtilius, si ipse seruire, an Po. Ro. obtempera-
 re? cum idem monumentum & domestica crudeli-
 tatis, & nostræ mansuetudinis haberet. * Illo tempo- 74
 re Segestanis maxima cū cura hæc ipsa Diana, de
 qua dicimus, reddidit: reportatur Segestam, in su-
 is antiquis sedibus summa cum gratulatione ciuili
 & latitia reponitur, hæc erat posita Segesta, sa-
 nè excelsa in basi: in qua grandibus literis P. Afri-
 cani nomen erat incisum, eique Carthagine cap-
 tare situisse, per scriptum, colebatur à ciuibus, ab
 omnibus aduenis visebatur, cum Questor essem, ni-

IN VERREM

hil mihi ab illis est demonstratum prius. Erat admodum amplam & excelsum signum cū stola: veruntamen inerat in illa magnitudine etas, atq; habitus virginalis, sagitta pendebant ab humero, sinistra manu retinebat arcum, dextra ardentem faciem praeferebat. * Hanc cum iste sacrorum omnium hostis, religionumq; prado vidisset, quasi ipsa illa face percussus esset, ita flagrare cupiditate, atq; amentia cepit. imperat magistratibus iste, vt eū demoliantur, & sibi deni: nihil sibi gratius ostendit futurum: illi vero dicere, id sibi nefas esse, seq; cum summa religione, tū summo metu legū, & iudicio rū tuerr: iste tū petere ab illis, tū minari: tū spē, tū metū ostendere. opponebant illi: interdum nomen Africani, donum Populi Romani illud esse dicebant: nihil se in eo potestatis habere, quod Imperator clarissimus vrbe hostium capta monimentum victoria Populi Romani esse voluisset. * cum iste nibilo remissius, atq; etiam multo vehementius instaret quoti dies res agitur in Senatu, vehementer ab omnibus reclamatur. itaq; illo tempore ac primo istius aduentu pernegatur. postea quicquid erat oneris in nautis remigibusq; exigendus, in frumento imperando, Segestanis praeter ceteros imponebat, aliquanto amplius, quam ferre possent. praeter ea magistratus eorum euocabat. optimum & nobilissimum quēq; ad se accersebat, circū omnia prouincia fora rapiebat, figillatim vnicuiq; calamitatis fore se denuntiabat, vniuersam se funditus illā eversurū esse ciuitatem minabatur. itaq; aliquādo

multū malis, mag
 ni imperio pater
 illū. & gemi
 nis & lamentat
 fonia: rū Dian
 religione fuerit.
 lices, si uore nen
 rapa cuom, ne q
 andret attin ger
 uote aduocato r
 rituū negotij a
 fulerant. quod
 conuenitum nulli
 quem flatum ma
 iam illum dicem
 dem Diana Reg
 riam Populi
 fonia hic dice
 perator Populi
 report ab at Sege
 nunc ex vrbe so
 pssime, atq; im
 no scelere anse
 riu? quam omne
 uat conuenisse
 idē nisse vng
 tiore, oderibue
 seruat esse. H
 imperio pr opt er
 permissi cebar:

LIBER VI.

multis malis, magnoq; motu victi Segestani pratoris imperio parendum esse decreuerunt. magno cum luctu, & gemitu totius ciuitatis, multis cum lacrimis & lamentatione virorum, mulierumq; omnium simulacrū Diana tollendū locatur. * Videte quanta 77 religione fuerit. apud Segestanos reperitū esse, Iudices, scitote neminem, neque liberū, neque serū, neque ciuem, neque peregrinum, qui illud signum aunderet attingere. Barbaros quosdam Lilybaeo scitote aduocatos esse operarios. hi denique illud ignoritotius negotij ac religionis, mercede accepta sustulerunt. quod cum ex oppido exportaretur, quem conuentum mulierum factum esse arbitrarentur, quem sletum maiorum uatu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segestam Carthagine reuēcta, victoriam Populi Rom. reditu suo nunciasset. quam dissimilis hic dies illi tempore videbatur? tum Imperator Populi Rom. uir clarissimus deos patrios reportabat a Segestanis, ex vrbe hostium recuperatos, nunc ex vrbe sociorum Praetor eiusdem populi turpissimus, atq; impurissimus eosdem illos deos nefario scelere auferrebat. Quid hoc tota Sicilia est clarior? quam omnes Segestanas matronas & uirgines conuenisse, cum Diana exportaretur ex oppido? vixisse vnguentis, compleisse coronis & floribus, thure, odoribusque incensis vsque ad agri fines persecutas esse? * Hanc tu tantam religionem si tum in 78 imperio propter cupiditatem, atque audaciam non pertimescebas: ne nunc quidem in tanto tuo libe-

vorūque tuorum periculo perhorrescis? Quem tibi
 aut hominem, inquit dīs immortalibus, aut verō
 deum tantis eorum religionibus violatis auxilio fu-
 turum putas? Tibi illa Diana in pace, atque in o-
 cio religionem nullam attulit? quæ cum duas vrbes
 in quibus locata fuerat, captas, incēsasque vidisset,
 bis ex duorum bellorum flamma ferroque seruata
 est: quæ Carthaginiensium victoria loco mutato, re-
 ligionem tamen non amisit: P. Africanus virtute re-
 ligionem simul cum loco recuperavit. Quo quidem
 scelere suscepto, cum inanis esset basis, & in ea P.
 Africanus nomen incisum, res indigna atq; intole-
 randa videbatur omnibus, non solum religiones esse
 violatas, verum etiam P. Africanus viri fortissimi re-
 rum gestarum gloriam, memoriam virtutis, moni-
 79 menta victoria C. Verrem sustulisse. Quod cum isti
 renuntiaretur de basi ac literis, existimavit homi-
 nes in oblivionem totius negotij esse venturos, si et-
 iam basim tanquam iudicē sui sceleris sustulisset.
 itaque tollendam istius imperio locauerunt, quæ vo-
 bis locatio ex publicis Segestanorum literis priore
 actione recitata est. Te nunc, P. Scipio, te inquam
 lectissimum, ornatissimumq; adolescentem appello,
 abs te officium tuum debitū generi, & nomini re-
 quiro, & flagito. Cur pro isto, qui laudem, hono-
 remque familia vestra depeculatus est, pugnas? cur
 eum defensum esse vis? cur ego tuas partes suscipio?
 cur tuum onus sustineo? M. Tullius P. Africanus
 monumenta requirit, P. Scipio eum, qui illa sustu-
 lit, defendit, cum mos à maioribus traditus sit, vr

monimenta maiorum, ita suorum quisque defendat, ut ea ne ornari quidem nomine alieno sinat, ut isti aderis? qui non obruit aliqua ex parte monumenta P. Scipionis, sed funditus sustulit ac deleuit.

* Qui nam igitur per deos immortales tuebitur P. Scipionis memoriam mortui? quis monumenta atque indicia virtutis, si tu ea relinquas ac deseris? neque solū spoliata illa patiēre, sed etiam eorum spoliato-rem vexatoremq; defendes? adsunt Segestani cli-entes tui, socij Po. Ro. atque amici: certiores te faciunt, P. Africanum Carthagine delecta simulacrū Diana maioribus suis restituisse: idq; apud Segestanos eius Imperatoris nomine positum ac dedicatum fuisse: hoc Verrem demolendum, & asportandum, nomenq; omnino P. Scipionis delendum curasse. o-
rant te atque obsecrant, ut sibi religionem, gene-ri tuo laudem, gloriāq; restituas: ut quod ex vr-be hostium per P. Africanum recuperarint, id per te ex praedonis domino conseruare possint. Quid aut tu his respondere honeste potes, aut illi facere, nisi ut te ac fidem tuam implorent? adsunt, & implo-rant, potes domestica laudis amplitudinem, Sci-pio, tueri, potes omnia in te sunt, quā aut fortuna hominibus, aut natura largitur, non praeripo fru-ctum officij tui: non alienam mihi laudem appeto: non est pudoris mei, P. Scipione florentissimo a-
dolescente viuo & incolumi, me propugnatorem monumentorum P. Scipionis defensoremq; pro-
fiteri: * quamobrē si suscipis domestica laudis patro-
sinium, me non solum silere de vestris monumentis
oport-

IN VERREM

oportebit, sed etiam latari, P. Africani eiusmodi esse fortunas mortui, ut eius honos ab ijs, qui ex eadem familia sint, defendatur, neque vllum adventitium requiratur auxilium. si istius amicitia te impediet: si hoc, quod abs te postulo, minus ad officium tuum pertinere arbitraberere: succedā ego vicarius tuo muneri: suscipiam partes, quas alienas esse arbitrabar. ut ista præclara nobilitas desinat queri pop. Ro. hominibus novis atque industrijs libenter honores inā dare, semperque mandasse. non est querendum in ea civitate, quæ propter virtutem omnibus nationibus imperat, virtutem plurimum posse. Sit apud alios imago P. Africani, ornentur alijs mortui virtute, ac nomine. talis ille vir fuit, ira de populo Ro. meritus est, ut non vni familia, sed vniuersæ civitati commendatus esse debeat. Est aliqua mea pars virilis, quod eius civitatis sum, quam ille amplam, illustrem, claramque reddidit: præcipue quod in his artibus pro mea parte versor, quarum ille princeps fuit, æquitate, industria, temperantia, defensione miserorum, odio improborum: qua cognatio studiorum & artium propemodū non minus est coniuncta, quam ista, qua vos delectamini. **82** ni generis, & nominis. * Repeto abs te, Verres, monumentum P. Africani. causam Siculorum, quam suscepi, relinquo: iudiciū de pecunijs repetundis ne sit hoc tempore: Segestanorum iniuria negligantur, basis P. Africani restituatur: nomen inuictissimi Imperatoris incidatur: signum pulcherrimum Carthagine captum reponatur. hoc abs te non Siculo-

colorum defensor, ma
 tui possunt, sed
 Africani tuerentur
 Non vereor ne hoc of
 non probem: quia c
 nementaque suarum
 neque in his laborer
 suis posteris, verum r
 Et vniuersam de fese
 tradere. Non vereor
 cum amplissimum in
 que monumentum est
 monumentatum
 gloria deservonem
 * Et quidem cateris
 mouerit, ut ea rep
 vero tantum do
 ferendum videatur
 domum suam plena
 nam dedecora, m
 sanctissimæque viri
 gram vni gloria, in ea
 meretur: ut leuon
 lum Africani mon
 titanis non casu
 nalatum Mer
 at quoadmodum
 quam libidinosæ
 fittere Legatus T
 vna ac principis c

colorum defensor, non tuus accusator, non Sege-
stani postulant, sed is, qui laudem gloriamque P.
Africani tuendam conseruandamque suscepit.
Non vereor ne hoc officium meum P. Serulio iudi-
ci non probem: qui cum res maximas gesserit, mo-
nimenta que suarum rerum maxime constituat,
atque in his elaboret, profecto volet hæc non solum
suis posteris, verum etiam omnibus viris fortibus,
& bonis ciuibus defendenda, non spolianda improbis
tradere. Non vereor ne tibi, Q. Carule, displiceat
cuius amplissimum in orbe terrarum, clarissimum-
que monumentum est, quamplurimos esse custodes
monimentorum. & putare omnes bonos aliena
glorie defensionem ad officium suum pertinere.
*Et quidem ceteris istius furtis, atque flagitijs ita ⁸³
moueor, vt ea reprehendenda tantum putem: hic
verò tantum dolore afficio, vt nihil mihi indignius
ferendum videatur. Verres Africani monumentis
domum suam plenam stupri, plenam flagitij, ple-
nam dedecoris, ornabit? Verres temperatissimi
sanctissimi que viri monumentum, Dianæ simula-
crum virginis, in ea domo collocabit, in qua semper
meretricum leonumque flagitia versantur? * At hoc so- ⁸⁴
lum Africani monumentum violasti? quidè à Tinda-
ritanis non eiusdem Scipionis beneficio positum si-
mulacrum Mercurij pulcherrime factum sustulisti?
at quemadmodum de immortales? quã audacter?
quam libidinosè? quã impudenter? audistis nuper
dicere Legatos Tindaritanos, homines honestissi-
mos ac principes ciuitatis: Mercurium, qui sacris

IN VERREM

anniuersarijs apud eos, ac summa religione cole-
retur: quem P. Africanus Carthagine capta Tind-
ritanis non solum sua victoria, sed etiam illorum
fidei, societatiq; monumentum, atque indicium de-
didisset: huius vis, scelere imperioq; esse sublatum, qui
vt primum in illud oppidum venit, statim tanquam
ita fieri non solum oporteret, sed etiam necesse es-
set: tanquam hoc Senatus mandasset, Populusq;e
Rom. iussisset: ita continuo signum vt demoliren-
85 tur, & Messanam deportarent, imperauit. * Quod
cum illis, qui adorant indignum: qui audiebant, in-
credibile videretur: non est ab isto primo illo aduen-
tu perseueratum. discedens mandat Proagoro Sop-
patro, cum verba audisset, vt demoliat: cum re-
cusaret, vehementer minatur. ita tum ex illo oppi-
do proficiscitur. Proagorus refert rem ad Senatum:
vehementer vndique reclamatur: ne multa. iterum
iste aliquanto post ad illos venit: querit continuo
de signo, respondetur ei. Senatum non permittere. pa-
nam capitis constitutam, si inuisa Senatus quis-
quam attigisset, simul religio commemoratur: tum
iste, Quam tibi religionem narras? quam panam?
quem Senatum? viuam te non relinquam, moriere
virgis, nisi signum traditur. Sopater iterum flens ad
Senatum defert istius cupiditatem, minasq;e de-
morstrat. Senatus Sopatro responsum nullum dat,
sed commotus perturbatusq;e discedit. Ille Prato-
ris accersitus nuncio, rem demonstrat: negat villo mo-
do fieri posse. atque hac (nihil enim pratermitten-
dum de istius impudenta videtur) agebantur in con-
uen-

LIB

inter palmam, de sella
eius summa, tempore
nisi in perfugium
erat licetoribus vt
debat, precipien-
te constituant. v
tatum, cum illum spo-
rius videret, omnia
quarantens virgo e-
oppidum, virgo iste cadens
atque amicum? non
nia sunt in eo vna vti
ter hominem clemens
medio in foro Mar-
ceteris in oppido Si-
statuam de legibus
que pronuntia a re-
ca Sopatrum domini
no magistratu praed-
bet. quo cruciatus
esse est omnibus, in
in umbri, in frigore
rudelis atque fedi-
ia multitudine atroc-
mita, Senatum clas-
licetur polliceretur
nomorale: vlti cer-
inocentem non opo-
sum venit, pollicetur
na C. Marcelli, cum

LIBER VI.

uentu palam, de sella ac de loco superiore. *erat hyems summa, tempestas, vt ipsum Sopatrum dicere audistis, perfrigida, imber maximus, cum iste imperat licitoribus vt Sopatrum de porticu, in qua ipse sedebat, precipitem in forum deiciant, nudumque constituant. vix erat hoc plæue etiam imperatum, cum illum spoliatum, stipatumque licitoribus videres, omnes ideo putabant, vt miser atque innocens virgus caderetur. sefellit hæc homines opinio, virgus iste caderet sine causa socium Pop. Ro. atque amicum? non vsque eo est improbus: non omnia sunt in eo vna vitia, nūquam fuit crudelis. leuiter hominem clementerque accepit. Equestris sunt medio in foro Marcellorum statua: sicuti fere ceteris in oppidis Siciliae, ex quibus iste C. Marcelli statuam deiegit: cuius officia in illa ciuitate, totaque prouincia recentissima erant & maxima. in ea Sopatrum hominem tum domi nobilem, tum summo magistratu praditū, diuaricari ac deligari iubet. *quo cruciatu sit affectus, venire in mentem necesse est omnibus, cum cum esset vinctus nudus in aere, in imbris, in frigore, neque tamen finis huic iniuria crudelit atque fiebat, donec populus atque vniuersa multitudo atrocitate rei misericordiaque commota, Senatum clamore coegit ei simulacrum illud Mercurij polliceretur, clamabant fore vt ipse sese diu immortales vlcerentur, hominem interea perire innocentem non oportere, tum sequens Senatus ad istum venit, pollicetur signum. Ita Sopater de statu C. Marcelli, cum iam pene obriguisset, vix vi-

IN VERREM

ius aufertur. Non possum dispoſite iſtum accuſare,
 ſi cupiam, opus eſt non ſolum ingenio, verum etiam
 88 artificio quodam ſingulari. * Vnum hoc crimen vide-
 tur eſſe, & à me pro vno ponitur. de Mercurio Tin-
 dario ano. plura ſunt: ſed ea quo pacto diſtinguere
 ac ſeparare poſſim neſcio: eſt pecuniarum captu-
 rum, quod ſignum à ſocijs pecunie magna ſuſtulit:
 eſt peculiaris, quod publice populi Rom. ſignum, de
 prada hoſtium captum, poſitum Imperatoris no-
 ſtri nomine non dubitauit auferre: eſt maiestatis,
 quod imperij noſtri gloria, rerumque geſtarum mo-
 nimentum euertere atque aſportare auſus eſt. eſt ſce-
 leris, quod religiones maximas violauit: eſt crude-
 litatis, quod in hominem innocentem, in ſocium atque a-
 micum, nouum ac ſingulare ſupplicij genus excogita-
 uit. illud verò quid ſit, iam non queo dicere: quo no-
 mine appellem, neſcio: quod in C. Marcelli ſtatua-
 Quid eſt hoc? patronusne quod erat? quid tum? quod
 89 ſpectat? vtrum ea res ad opem, an ad calamita-
 tem clientium atque hoſpitum valere debebat? an vt
 hoc oſtenderes, contra vim tuam in patroni praſidij
 nihil eſſe? quis hoc non intelligeret, in improbi praſe-
 ſentis imperio maiorem eſſe vim, quam in bonorum
 abſentium patrocinio? an verò ex hoc illa tua ſin-
 gularis ſignificatur inſolentia, ſuperbia, contuma-
 cia? detrabere videlicet aliquid te de amplitudi-
 ne Marcellorum putaviſti. itaque nunc Siculorum
 Marcelli non ſunt patroni: Verres in eorum locum
 90 ſubſtitutus eſt. * quam in te tantam virtutem eſſe,
 aut dignitatem arbitratuſ es, vt conarere cliente-
 lans

LIBER VI.

iam tam illustrem, tam splendida provincia, transf-
 ducere ad te, auferre a certissimis antiquissimisque
 patronis? tui ista stultitia, nequitia, inertia, non
 modo totius Siciliae, sed vnius tenuissimi Siculi cli-
 telam tueri potes? tibi Marcelli statua pro patibu-
 lo in clientes Marcellorum fuit? tu ex illius honore
 in eos ipsos, qui honorem illi habuerant, supplicia
 quærebas? Quid postea? quid tandem tuis statuis
 fore arbitrare? an vero id quod accidit? Nam
 Tindaritanus statuam istius, quam sibi propter Mar-
 cellos, altiore etiam basi poni iusserat, deturbavit,
 simul ac successum isti audierunt. Dedit igitur tibi
 fortuna Siculorum C. Marcellum iudicem, ut cu-
 ius ad statuam Siculi te Pratore alligabantur, eius
 religioni te eundem vinculum astrictumque deda-
 rnis. * Ac primo, iudices, hoc signum Mercurij dice-
 bat iste Tindaritanos C. Marcello huic Aesernino
 vendidisse, atque hoc sua causa etiam Marcellum
 ipsum sperabat esse dicturum: quod mihi nunquam
 verisimile visum est, adolescentem illo loco natum, pa-
 tronum Siciliae, nomen suum isti ad translationem
 criminis commodaturum. veruntamen ita res mihi
 tota prouisa, atque praecautae est, uti si maxime esset
 inuentus, qui in se suscipere istius culpam criminemque
 cuperet, tamen is proficere nihil posset, eos enim tes-
 tes deduxi, & eas literas deportavi, ut de istius
 facto dubium nemini esse posset. * publica litera sunt, &
 deportatum esse Mercurium Messanam sumptu publico.
 dicunt quædam praefuisse huic negotio publice Legatum
 Poleam. Quid is? ubi est? praesto est, testis est.

IN VERREM

gori Sopatri iussu quis est hic? qui ad statuam astric-
tus est. quid is? ubi est? restis est. vidistis hominem,
& verba eius audistis. demoliendum curavit De-
mocrinus Gymnasiarchus, quod is e loco praeerat.
quid? hoc nos dicimus? in id vero ipse praesens: Roma
nuper ipsum esse pollicitum, sese id signum Legatis
esse redditurum, si eius rei testificatio tolleretur,
cautumq; esset eos testimonium non esse dicturos.
dixit hoc apud vos Zosippus, & Hesmencias homi-
nes nobilissimi, & principes Tindaritana ciuitatis.
* Quid Agrigentum nonne eiusdem P. Scipionis moni-
mentum, signum Apollinis pulcherrimum, cuius in
faemine litterulis minui is argenteis nomē Myronis
erat inscriptum, ex Aesculapij religiosissimo fano
sustulisti? quod iste, iudices, cum clam fecisset: cum
ad suum scelus illud, furtumq; nefarios quosdam
homines improbos duces, atq; adiutores adhibuis-
set, vehementer commota ciuitas est, vno eadem
tempore Agrigentini beneficium Africani, religio-
nem domesticam, ornamentum vrbis, iudicium vi-
ctoria, testimonium societatis, requirebant. itaque
ab illis, qui principes in ea ciuitate erant, precipi-
tur, & negotium datur Quaestoribus & Aedilibus,
vt noctu vigilias agerent ad ades sacras. etenim in-
ste Agrigenti, credo propter multitudinem illorum
hominū, atque virtutē, & quod ciues Ro. viri for-
tes ac strenui, & honesti permulti in illo oppido, cō-
iunctissimo animo cum ipsis Agrigentinis viuunt ad
negotiantur, non audebat palam tollere, aut posce-
re, quae placebāt. * Hercules templum est apud Agri-
gen-

LIBER

... non longe a foro
... & religiosum, in est
... scribit, quo non facit
... palestram: tamen si
... intelligo, quam multa
... ritium eum ac mentium
... nobis, & gratulatio
... rem etiam ofculis sol
... fide Agrigenti, dicit
... in corpore a feruor
... q; imperis clamet a
... dicitur, qui primo cum
... reat, male multet et
... nota consilii repug
... te signum ac verbum
... ea ex clamore amo
... tari deo patris, non
... in pro aduocum impetu
... Patria manum supe
... impie renesse. nemo
... neq; tribus tā infirma
... excitatione suu exier
... foreb; atque pient.
... non ex vbe tota conu
... ambu ad o signo per
... dicitur ea nulla. La
... fobuictis conar equ
... ambu membris capere
... Agrigenti conuerti
... fobuictis conuerti

LIBER VI.

gentinos, non longè à foro, sane sanctum apud illos, & religiosum, ibi est ex ære simulacrum ipsius Hercules, quo non facile quicquam dixerim me vidisse pulchrius. tamen si non tam multum in istis rebus intelligo, quam multa vidi. vsq; eo, Iudices, ut rictus eius ac mentum paulo sit attritus, quod in precibus, & gratulationibus non solum id venerari, verum etiam osculari solent. Ad hoc templum, cum esset iste Agrigenti, duce Timarchide repente nocte in tempesta seruorum armatorum fit concursus atq; impetus. clamor à vigilibus, fanique custodibus tollitur. qui primo cum obstiterè ac defendere conarentur, malè multati clavis ac fustibus repelluntur: postea conuulsis repagulis, effractisq; valuis, demoliri signum ac veditibus labefactare conantur. Interea ex clamore fama tota vrbe percrebuit, expugnari deos patrios, non hostium aduentu, neq; repentino prædonum impetu, sed ex domo atque cohorte Prætoria manum fugitiuorum instructam armatamq; venisse. *nemo Agrigenti atate tã affeda, 98 neq; viribus tã infirmus fuit, qui non illa nocte eo nuncio excitatus surrexerit, relinquit, quod cuique fors offererat, arripuerit. itaque brevi tempore ad famam ex vrbe tota concurrunt. Hora amplius iam in demolendo signo permulti homines moliebantur: illud interea nulla labebat ex parte: cum alij veditibus subiectis conarentur commoueri, atq; delictum omnibus membris rapere ad se sumibus: repente Agrigenti concurrunt: fit magna lapidatio, dant sese in fugam istius præclari Imperatoris noctur-

IN VERREM

ni milites, duo tamen sigilla per parua tollunt, ne omnino inanes ad istum pradonem religionum reuertentur. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid faceret, & commodè dicant. velut in hac re, aiebant in labores Hercules non minus hunc immanissimam Verrem, quam illum aprum Erymanthium referri oportere. * Hanc virtutem Agrigentinarum imitati sunt Assorini, postea viri fortes, & fideles, sed nequaquam ex tam ampla, neque tam ex nobili ciuitate. Chryses est amnis, qui per Assorinorum agros fluit. is apud illos habetur deus, & religione maxima colitur. sanum eius est in agro propter ipsam viam, qua Assoroitur Eanami in eo Chryse est simulacrum prælatere sacilluè marmore. id iste postcere Assorinos propter singularem eius sani religionem non ausus est. Tlepolemo dicitur, Hieronig, negocium. illi noctu facta manu, armatig, veniunt. fores adis effringunt: aditur custos, que mature sentiunt: signum, quod erat norum vicinitati, buccina datur: homines ex agris concurrunt. eicitur fugaturq, Tlepolemus: neq, quicquid ex sano Chryse præter vnum perparunlum signum ⁹⁶ ex are, desideratum est. * Matris magna sanum apud Enguinos est. iam enim mihi non modo breuiter de vnoquoque dicendum est, sed etiam prætereunda videntur esse per multa, vt ad maiora istius, & illustriora in hoc genere furta, & scelera veniamus. In hoc sano loricas, galeasq, aneas, calatas opere Corinthio, hydriasq, grandes simili in genere atq, eadem arte perfectas, idè ille P. Scipio, vir om-
nibus

nibus rebus præcellentissimus posuerat, & suū nomē
 inscripserat. Quid iam de isto plura dicā, aut que-
 rar? omnia illa, Iudices, abstulit: nihil in religiosissi-
 mo fano, præter vestigia violata religionis, nomēq;
 P. Scipionis reliquit. hostium spolia, monumenta Im-
 peratorum, decora atq; ornamenta fanorum, post-
 hac his præclaris nominibus amissis, in instrumento,
 a suppellectili, C. Verrus numerabūtur. * Tu vide,
 licet solus vasis Corinthijs delectaris? tu illius eris
 tēperatorem, tu operū limiament a solertissimē per-
 spicis? hæc Scipio ille non intelligebat, homo doctis-
 simus atque humanissimus: tu sine vlla bona arte, si-
 ne humanitate, sine ingenio, sine literis, intelligis,
 & indicas? vide ne ille non solum temperantia, sed
 etiam intelligentia te atq; istos, qui se elegantes di-
 ci volūt, vicerat. nā qui a quam pulchra essent intel-
 ligebat, idcirco existimabat ea, non ad hominum lu-
 xuriē, sed ad ornatum fanorum, atq; oppidorum esse
 facta, vt posteris nostris monumenta religiosa esse
 videātur. * Audite etiam singularem eius, Iudices, 98
 cupiditatem, audaciam, amentiam, in his præsertim
 sacris polluentia, qua non modo manib; attingi, sed ne
 cogitatione quidē violari fas fuit. Sacrarium Cere-
 ris est apud Catinenses, eadem religione qua Roma,
 qua in cæteris locis, qua propē in toto orbe terrarū.
 In eo sacrario intimo fuit signum Cereris per anti-
 quum: quod viri, non modo cuiusmodi esset, sed ne
 esse quidem sciebant. adiuu enim in id sacrarium
 nō est viris, sacra per mulieres ac virgines cōfici so-
 lent. hoc signum noctu clamistius serui, ex illo re-
 li 4 li

IN VERREM

ligiosissimo atque antiquissimo fano sustulerunt. pa-
 stridre sacerdotes Cereris, atq; illius fani antistes
 maiores natu, probate ac nobiles mulieres, rem ad
 magistratus suos deserunt. omnibus acerbum, in-
 100 dignum, luctuosum demque videbatur. * In iste per-
 notus illa atrocitate negotij vt ab se sceleris istius
 suspitio remoueretur, dat hospiti suo tuendam nego-
 cium. vt aliquem reperiret, quem ea fecisse insimu-
 laret: daretq; operam vt is eacrimine damnare-
 tur, ne ipse esset in crimine: res non procrastinatur,
 nam cum iste Catinam profectus esset, serui cuius-
 dam nomen deserunt, is accusatur, ficti testes in eū
 dantur, rem cunctus Senatus Catinensium legibus
 iudicat. Sacerdotes vocantur: ex his quaritur se-
 creto in curia, quid esset factū: quemadmodū arbi-
 trarentur signum esse ablatum, respondēt illa Prae-
 toris in illo loco seruos esse visos. res qua esset an-
 tea nō obscura, Sacerdotum: estimatio perspicua esse
 coepit. itur in consilium: seruas ille innocens omni-
 bus sententijs absoluitur, quo facilius vos hunc om-
 101 nibus sententijs condemnare possētis. * Quid enim
 postulas Verres? quid speras? quid spectas? quem
 tibi aut deorum aut hominum auxilio putas futu-
 rum? eone tu seruos ad spoliandum sanum immitte-
 re ausus es quod liberos adire ne orandi quidem
 caussa fas erat? hisne rebus manus afferre nō dubi-
 tasti, a quibus etiam oculos cohibere te religionum
 iura cogebant? iametsi ne oculos quidem captus
 in hanc fraudem tam sceleratam ac tam nefariam
 decidisti, nam id concupisti, quod nunquam vido-

141:

LIBER

LIBER VI.

Vas: id, inquā, adamasti, quod antea non aspexeras,
 auribus tu tantam cupiditatem concepisti, ut eam
 non metus, non religio, non deorum vis, non homi-
 num existimatio contineret? * At ex viro bono cre- 102
 do audieras. & bono autore. qui id potest, qui no
 ex viro quidem audire potueris? Audisti igitur ex
 muliere: quoniam id viri neque vidisse, neque nosse
 poterant. qualem porro illam feminam fuisse: putar-
 tis, iudices? quam pudicam, qua cum Verre loquere-
 retur? quam religiosam, qua sacrarium spoliandi oste-
 deret ratione? at minime mirū quae sacra per sum-
 mam castimoniam virorū ac mulierum erāt, eadem
 per istius stuprum ac flagitium esse violata. Quid er-
 go hoc solum audicione expectere cepit, cū id ipse nō
 vidisset? imō vero alia complura, ex quibus eliquam
 spoliationem nobilissimi atque antiquissimi sani-
 de qua priore actione testes dicere audistis. nūc ea-
 dem illa, quaeso, audite: & diligenter, sic ut adhuc
 fecistis, attendite. * Insula est Melita, iudices, satū 103
 lato ab Sicilia mari periculosog, disuncta: in qua
 est eodem nomine oppidum, quō iste nunquam acces-
 sit. quod tamen isti textrinum per triennium ad
 muliebrem vestē conficiendam fuit. Ab ea oppido nō
 longē, in promontorio sanum est lunonis antiquum,
 quod tanta religione semper fuit, ut non modō illis
 Punicis bellis, quae in his fere locis navali copia
 gesta, atque versata sunt, sed etiam in hac prado-
 num multitudine semper inniolatū sanctūq, fuerit.
 Quin etiam hoc memoria proditum est, classe quon-
 dam Masinissae Regis ad eum locum appulsa, pra-
 sectum

festum regiū dentes eburneos incredibili magni-
 tudine sano sustulisse, & eos in Africam portasse
 Masinissa que donasse. Regem quidem primo delecta-
 tum esse munere: post, ubi audisset unde essent, sta-
 tim certos homines in quinqueremi misisse, qui e-
 os dentes reportarēt. itaque in his inscriptum literis
 Punicis fuit, Regem Masinissam imprudentem acce-
 pisse: re cognita reponendos restituendosq; curasse.
 Erat præterea magna vis eboris, multa ornamenta,
 in quibus eburnea victoria antiquo opere ac summa
 104 arte perfecta. *Hac iste omnia, ne multo morer, v-
 no impetu atq; vno nuncio per seruos Venerios, quos
 eius rei causa miserat, tollenda atque asportanda
 curauit. Pro diu immortales, quem ego hominem ac-
 cuso? quem legibus iudiciali iure persequor? de quo
 vos sententiam per tabellam fereris: dicunt Legati
 Melitenses publice spoliatum templum esse Iunonis:
 nihil istum in religiosissimo sano reliquisse: quem in
 locū classe hostium saepe accesserint, ubi præatase-
 re quot anni hyemare soleant: quod neque predo
 violarit antea, neque hostis attigerit, id ab vno isto
 sic spoliatum esse, vt nihil omnino sit relictum, hic
 vnc aut iste reus, aut ego accusator, aut hoc iudi-
 cium appellabitur? criminibus enim coarguitur aut
 suspicionibus in iudicium vocatur: diu ablati, sana
 vexata, nudata vrbes reperuntur. earum autem
 rerum nullam sibi iste neque insciendi rationem,
 neque defendendi facultatem reliquit: omnibus in
 rebus coarguitur a me, conuincitur a testibus, vrgetur
 confessione sua, manifestis in maleficijs tenetur,

LIBER VI.

& manet etiam, ac tacitus facta mecum sua recog-
 noscit. * Nimirum mihi (si videor in vno genere ver-
 sari criminum, sentis, iudices, occurrenti esse sati-
 etati aurium animorumq. vestrorum, quam obrem
 multa pratermittam. ad ea autem, quae diciturus
 sum, respice vos, quae so, iudices, per deos immorta-
 les, per eos ipsos, de quorum religione iam diu di-
 cimus, dum id istius facinus commemoro, & profe-
 ro, quo prouincia tota commota est. de quo si paulo
 alius orari, ac repetere memoriam religionis vi-
 debor, ignoscite. rei magnitudo me breuiter per-
 stringere atque azem criminis non sinit. Verus est ¹⁰⁶
 hac opinio, iudices, quae constat ex antiquissimis
 Graecoru literis, atq. monumentis, insulam Sicilia to-
 tam esse Cereri & Liberae consecratam, hoc cum cae-
 tera gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam
 persuasum est, vt animis eorum insitum atq. immatu
 esse videatur. Nam & natae esse has in locis deas,
 & siuges in ea terra primum repertas arbitrantur,
 & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpi-
 nam vocant, ex Ennessum nemore: qui locus, quod
 in media est insula situs, vmbilicus Sicilia nomina-
 tur, quam cum inuestigare, & conquirere Ceres
 vellet, dicitur instamasse iadas ijs ignibus, qui ex
 Aetna vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa praefer-
 ret, orbem omnium per agrasse terrarum. * Enna aute, ¹⁰⁷
 vbi ea, quae dico, gesta esse memorantur, est loco
 praecelso, atque edito: quo in summo est aquata
 agri planities, & aqua perennes. tota vero ab omni
 aditu circumcisa atque dirempta est. quam circa la-

IN VERREM

cus, lucique sunt plurimi, & leuissimi flores omni
 tempore anni: locus ut ipse rapum illum virginis, quē
 iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim
 propter est spelunca quadam, conuersa ad aquilo-
 nem, in summa altitudine, qua Ditem patrem ferunt
 repente cum curru exiisse, abreptamq; ex eo lo-
 co virginem secum asportasse, & subito non longe à
 Syracusis penetrasse sub terras: lacumq; in eo loco
 repente exiisse: vbi vsque ad hoc tempus Syracu-
 sani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo
 virorum mulierumq; conuentu. Propter huius opi-
 nionis vetustatem, quod eorū in locis vestigia ac pro-
 pe in unabula reperiuntur deorum: mira quadā to-
 ta Sicilia priuatim ac publice religio est Cereie
 Ennensis. Etenim multa saepe prodigia vim eius nu-
 menq; declarant: multi saepe in difficillimis rebus
 praesens auxilium eius oblatum est: ut haec insula ab
 ea non solum diligi, sed etiam in coli custodiriq; vi-
 108 deatur. Nec solum Siculi, verum etiā ceterae gen-
 tes nationesq; Ennensem Cererem maxime colunt,
 etenim si Atheniensem sacra summa cupiditate ex-
 peruntur, ad quos Ceres in illo errore venisse dici-
 tur frugesq; attulisse: quantum esse religionem cōue-
 niēti eorum, apud quos eam natam esse, & fruges in-
 uenisse constat? Itaque apud patres nostros atroci
 ac difficili Reip tempore, cum Ti. Graccho occiso
 magnorum periculorum metus ex ostentis por-
 tenderetur, P. Mutio, L. Calpurnio COSS. adi-
 tum est ad libros Sibyllinos. in quibus inuentum
 est, Cererem antiquissimam placari oportere. tum

LIBER VI.

ex amplissimo collegio Decemuirali Sacerdotes populi Rom. cum esset in vrbe nostra Cereris pulcherrimum & magnificentissimum templum, tamen usque Ennam profecti sunt. tanta enim erat auctoritas, & vetustas illius religionis, ut cū illuc irent, non ad eam Cereris, sed ad ipsam Cererem, profecti viderentur. * Non obviandam diutius aures vestra: iam dudum vereor, ne oratio mea aliena ab iudicio umratione, & quotidiana dicendi consuetudine esse videatur. hoc dico, hanc ipsam Cererem, antiquissimam, religiosissimam, principem omnium sacerdotum, quae apud omnes gentes nationesque sunt, à C. Verre ex suis templis, ac sedibus esse sublata. Qui accessit Ennam, vidisti simulacrum Cereris à marmore, & in altero templo Liberae, sunt ea per ampla atque praecleara, sed non ita antiqua. ex aere fuit quoddam modica amplitudine ac singulari opere, cū facibus, per antiquum, omnium illorum, quae sunt eo fano, multo antiquissimum, ad sustulit. ac tamen eo contentus non fuit. * ante eam Cereris in aperto ac propatulo loco signa duo sunt, Cereris unum, alterum Triptolemi, & pulcherrima, & per amplissima pulchritudo periculo, anplitudo saluti fuit: quod eorum demolitio atque asportatio perdifficilis videbatur. insistebat in manu Cereris dextra simulacrum pulcherrime factum victoria. hoc iste è signo Cereris auellendum asportandumque curauit. Qui tandem istius animus est nunc in recognitione scelerum suorum, cum ego ipse in commemoratione eorum non solum animo commoueor, verum etiam

IN VERREM

etiam corpore perhorrescam? venit enim mihi fa-
ni, loci, religionis illius in mentem: versantur ante
oculos omnia, dies ille, quo ego Ennam cum venis-
se, prasto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac ver-
benis fuerunt: contio, conuentusque ciuium. in quo
ego cum loquerer, tanti siletus, gemitusque fiebant,
vt acerbissimus tota vrbe luctus versari videretur.

111 * non illi decumarum imperia, non bonorum direptio-
nes, non iniqua iudicia, non importunissimas istius
libidines, non vim, non contumelias, quibus operi
oppressique erant, conquirebantur: Cereris numen,
sacrorum vetustatem, fanis religionem, istius scele-
ratissimi atque audacissimi supplicio expiari vole-
bant, omnia se cetera patri ac negligere dicebant.
Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus ve-
nisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ip-
sam abripuisse Cererem videretur. Etenim vrbs illa
non vrbs videtur, sed fanum Cereris esse, habitare a-
pud sese Cererem Ennenses arbitrantur, vt mihi non
ciues illius ciuitatis, sed omnes sacerdotes, omnes

112 accolae, atque antistites Cereris esse videantur. * En-
ne tu simulacrum Cereris tollere audebas? Enne tu
de manu Cereris victoriam detripere, & deam dea
detrahere conatus es? quorum nihil violare, nihil
attingere ausi sunt, in quibus erant omnia quae sce-
leri propiora sunt, quam religioni. tenuerunt enim
P. Popilio, P. Rupilio COSS. illum locum serui fugi-
tium, barbari hostes, sed neque tam serui illi dominorum,
quam tu libidinum: neque tam fugitiui illi à domi-
nis, quam tu a iure, & à legibus: neque tam barbari
lin.

lingua & ratione illi, quam tu natura & moribus:
 neque illi tam hostes hominibus, quam tu dijs
 immortalibus. Quae deprecatio est igitur ei reliqua
 qui indignitate seruos, temeritate fugitiuos, si ele-
 ve barbaros, crudelitate hostes vicerit? * Audistis¹¹³
 Theodorum & Numinium, & Nicasionem, Legatos
 Ennenses publice dicere, sese à suis ciuib⁹ hac babe-
 re mandata, vt ad Verrem adirent, & eū simulacrū
 Cereris, & victoriae reposcerent. id si impetrasset, tū
 vt morē veterū Ennensium conseruarent: publice in
 eū, tamen si vexasset Sicilia, tamen quoniam hac à
 maioribus cōstituta accepissent, testimoniū ne quod
 dicerent: sin autē ea non reddidisset, tū vt iudicio
 adessent, tū vt de eius iniurijs iudices docerent: sed
 multo maximē de religione quererentur. quas illo-
 rū quereimōias nolite, per deos immortales, asper-
 nari, nolite contemnere ac negligere, Iudices. Agū-
 tur iniuria sociorum: agitur vis legum: agitur existi-
 matio, veritasq; iudiciorum. quae sūt omnia per mag-
 na: verum illud maximum. tanta religione obstricta
 tota prouincia est: tanta superstitio ex istius facto
 mentes omnium Siculorū occupauit, vt quaecunq; ac-
 cidant publice vel priuatim incommoda, propter eā
 causam scelere istius euenire videantur. * Audistis¹¹⁴
 Centuripinos, Agyrinenses, Catinenses, Herbiten-
 ses, Ennēses, complures alios publice dicere. quae soli-
 tudo esset in agris, quae vastitas, quae fuga arato-
 rum: quam deserta, quam inculta, quam relicta o-
 mnia. ea tamen si istius multis & varijs iniurijs
 acciderunt, tamen hac vna causa in opinione Sicu-
 lorū

lorum plurimum valet quod Cerere violata, omnes
 cuius fructusq, Cereris in his locis interuisse arbitra-
 tur. nec demini religioni factorum iudices, cōseruate
 vestram auctoritatem. Neque enim hac externa nobis
 est religio, neq, aliena. quod si esset, si suscipere
 eā nolleris, tamen in eo, qui violasset, sancire vos vel
 115 le oporteret. + Nunc verò in cōmuni omnium gentiū
 religione, inq, his sacris, quae maiores nostri ab ex-
 teris nationibus adscita coluerunt: quae sacra, vt e-
 rant reuera, sic appellari Graeci voluerunt: negli-
 gentes ac dissoluti, si cupiamus esse, qui possumus?
 Vnius etiam urbis omnium pulcherrima atque
 ornatissima Syracusarum direptionem commem-
 morabo, & in medium proferam, Iudices: vt ali-
 quando totam huius generis orationem concludam
 ac definiam. Nempe fere vestrum est, quin quem-
 admodum capti sint à M. Marcello Syracusa, sa-
 pè audierit, nonnunquam etiam in annalibus lege-
 rit. conferre hanc pacem, cum illo bello: huius Prae-
 toris aduentum, cū illius Imperatoris victoria: huius
 cohortem impuram, cum illius exercitu mixto: huius
 libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit,
 conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, captas dice-
 ris Syracusas. * Ac iam illa omitto, quae disperse à me
 116 multū locis dicentur, ac dicta sunt: forū Syracusa-
 norum, quod introitu Marcelli à plurima cade ser-
 uatum est, id aduentu Verri Siculorum innocen-
 tium sanguine redundasse. portum Syracusanorum,
 qui tum & nostris classibus, & Carthaginensium
 clausus fuisset, eum isto Praetore Cilecium myoparo-

LIBER VI.

ni, pradonebus patuisset. mitto adhibitam vim
 ingenuis, matres familias violatas: quatum vrbe
 capta commissa non sunt: neque odio hostili, neque
 licentia militari, neque iure victoria. mitto, inquam,
 hac omnia, qua ab isto per triennium perfecta
 sunt. ea qua coniuncta cum illis rebus sunt, de qui-
 bus antea dixi, cognoscite. * Urbem Syracusas max-
 imam esse Græcarum urbium, pulcherrimamq; o-
 mnium Iape audistis. est, Iudices, ita, ut dicitur. nã
 situ est communito, tum ex omni aditu vel terra, vel
 mari præclaro ad aspectum: & portus habet propè
 in adificatione aspectuque vrbis inclusos: qui cum
 diuersos inter se aditus habeant, in exitu coniungũ-
 tur, & confluunt. eorum coniunctione, pars oppidi,
 qua appellatur Insula, mari disuncto angusto, pon-
 te rursum adiungitur & continetur. * Ea tanta est
 vrbs, ut ex quatuor urbibus maximis consistere dica-
 tur: quarum vna est ea, quã dixi, Insula: qua duobus
 portibus cincta, in vtriusq; portus ostium aditumq;
 proiecta est: in qua domus est que Regis Hieronis
 fuit, qua Prætores vti solent. in ea sunt ades sacra
 cõplures: sed dua, qua longe ceteris antecellunt. Di-
 ana vna, & altera, que fuit ante istius aduētum or-
 natissima, Minerva. In hac insula extrema est fons
 aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili
 magnitudine, plenissimus piscium, qui fluctu totus
 operiretur, nisi munitione, ac mole lapidum à mari
 disunctus esset. * Altera autè est vrbs Syracusis, cui
 nomen Acradina est: in qua forum maximum, pul-
 cherrima porticus, ornatissimum Prytaneum, am-
 plissi-

IN VERREM

plissima est curia, templumq; egregium Iouis Olympi: ceteraque vrbu partes vna lata via perpetua, multuq; transuersis diuisa, priuatis adificijs continentur. Tertia est vrbs, qua quod in ea parte Fortuna fanum antiquum fuit, Tycbe nominata est: in qua & gymnasium amplissimum est, & complures ades sacra: coliturq; ea pars, & habitatur frequentissime. Quarta autem est vrbs, qua quis postrema edificata est, Neapolis nominatur: quam ad summam Theatrum est maximum: praeterea duo templa sunt egregia, Cereui vnum, alterum Liberatignum, Apollinis qui Tenmites vocatur, pulcherrimum & maximum: quod iste si portare potuisset, non dubitasset auferre. * Nunc ad Marcellum

120 reuertar, ne haec a me sine causa commemorata esse videamur, qui cum tam praclaram urbem viscopysq; cepisset, non putauit ad laudem populi Romani hoc pertinere, hanc pulchritudinem, ex qua praesertim nihil periculi ostenderetur, delere & extinguere, itaq; adificijs omnibus publicis, & priuatis, sacris & profanis, sic pepercit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset, in ornatu vrbu habuit victoriae rationem, habuit humanitatis, v gloria putabat esse, multa Romam deportare, qua ornamento vrbu esse possent: humanitatis, non plane spoliare urbem: praesertim quam

121 conseruare voluisset. * in hac partitione ornatus, non plus victoria Marcelli populo Romano appetiuit, quam humanitas Syracusanis reseruauit. Romam qua asportata sunt, ad adem Honoris atq; Virtutis, it em-

LIBER VI.

itemq; alijs in locis videmus. nihil in aedibus, nihil
 in hortis posuit, nihil in suburbano. putavit si vrbis
 ornamenta domum suam non contulisset, domum
 suam vrbi ornamentis futuram. Syracusis autem
 permulta atque egregia reliquit: deum vero nul-
 lum violauit, nullum attigit. Conserte Verrem,
 non vt hominem cum homine compareris, ne qua
 tali viro mortuo fiat iniuria: sed vt pacem cum
 bello, leges cum vi foram & iurisdictionem cū fer-
 ro & armis, aduentum & comitatum cum exerci-
 tu & victoria conseratis. * Aedes Minerua est in in-
 fuis, de qua ante dixi, quam Marcellus non attigit, 122
 quam plenam atque ornatam reliquit: qua ab isto
 sic spoliata atque direpta est, non vt ab hoste ali-
 quo, qui tamen in bello religionum & consuetudi-
 nis iura retineret, sed vt à barbaris p radonibus
 vexata esse videatur. Pugna erat equestris Aga-
 thoclis Regis in tabulis picta praclarè: his autem ta-
 bulis interiores templi parietes vestiebantur: nihil
 erat ea pictura nobilius: nihil Syracusis, quod ma-
 gis visendum putaretur. has tabulas Marcellus, cum
 omnia illa victoria sua profana fecisset, tamen reli-
 gione impeditus non attigit, iste, cum illa iam pro-
 pter diurnam pacem fidelitatemq; populi Syra-
 cusani sacra religio saq; accepisset, omnes eas tabu-
 las abstulit: parietes, quorum ornatus tot secula
 manserat, tot bella effugerat, nudos ac deforma-
 tos reliquit. * Et Marcellus, qui, si Syracusas cepisset, 123
 duo templa se Roma dedicaturum voverat, id
 quod erat edificaturus, his rebus ornare, quas cepe-
 rat,

IN VERREM

pat. noluit Verres, qui non Honori, neque Virtuti,
 ut ille, sed Veneri & Cupidini vota deberet, is
 Minerua templum spoliare conatus est. Ille deos
 deorum spolijs ornare voluit: hic ornamenta Mi-
 nerua virginis in meretriciam domum transtulit.
 Viginti & septem prater ea tabulas pulcherrimè pi-
 ctas ex eadem ade sustulit, in quibus erant imagi-
 nes Sicilia Regum ac Tyrannorum: quae non solum
 pictorum artificio delectabāt, sed etiam commemo-
 ratione hominum, & cognitione formarum. Ac vi-
 dete, quanto tetrrior hic tyrannus Syracusanis fue-
 rit, quam quisquam superiorum: cum illi tamen or-
 narint ex pla deorum immortalium: hic etiam de-
 orum monumenta atque ornamenta sustulerit. * Iā

124

verò quid ego de valuis illius templi commemorem?
 vereor, ne haec qui non viderūt, omnia me nimis au-
 gere atque ornare arbitrentur: quod tamen nemo
 suspicari debet, tam esse me cupidum, ut tot viros
 primarios velim, praesertim ex iudicum numero,
 qui Syraculis fuerint, qui haec viderint, esse teme-
 ritati & mendacio meo conficios. Confirmare hoc
 liquido, iudices, possum, valuas magnificentiores ex
 auro atque ebore, perfectiores nullas vnquam vl-
 lo tempore fuisse, incredibile dictu est, quam multi
 Graeci de harum valuarum pulchritudine scriptum
 reliquerint, nimum forsitan haec illi mirentur atq;
 efferant, esto, veruntamen honestius est Reip. no-
 stra, iudices, ea, quae illis pulchra esse videantur,
 Imperatorem nostrum in bello reliquisse, quam Prae-
 torem in pace abstulisse. Ex ebore diligentissimè per-
 scribitur

facta argumenta erant in valuis: ea detrahenda eu-
 ravit omnia. Gorgonis os pulcherrimum crinitum
 anguibus, reuellit atque abstulit. & tamen indica-
 uit, se non solum artificio, sed etiam precio quaestuz,
 duci. nam bullas omnes aureas ex his valuis, quae
 rant & multae & graues, non dubitauit auferre:
 quarum iste non opere delectabatur, sed pondere.
 Itaque eiusmodi valuis reliquit, vt quae olim ad
 ornandum templum erant maximè, nunc tatum ad
 claudendum facta esse videantur. * Etiamne graui-
 uas hastas? vidi enim vos in hoc non minime, cum
 testes dicerent, commoueri: quod erant huiusmodi,
 vt semel vidisse satis esset: in quibus neq; manufa-
 ctum quicquam, neq; pulchritudo erat vlla. sed tan-
 tum magnitudo incredibilis: de qua vel audire sa-
 tis esset: nimum, videre plus quam semel: etiamne
 id concupisti? Nam Sappho, quae sublata de Prya-
 neo est, dat tibi in istam excusationem, propè vt con-
 cedendum atque ignoscendum esse videatur. * M. 126
 Syllanionis opus tam perfectum, tam elegans, tam
 elaboratum, quisquã non modo priuatus, sed popu-
 lus potius haberet, quam homo elegantissimus atq; eru-
 ditissimus Verres? nimirum contradicere nihil potest.
 nostrum enim vnusquisque, qui tã beati, quam iste
 est, non sumus, tam delicati esse non possumus, se-
 quardo aliquid istiusmodi videre. volet, eat ad e-
 dem Felicitatis ad monumentum Catuli, in porri-
 cum Metelli. det operam vt admittatur in alicu-
 ius istorum Tusculanum, spectet eorum ornatum, sã
 quid iste suorum Aedilibus accommodauit: Verres
 hoc

hæc habeat domi, Varres ornamentis sanorum atque oppidorum habeat plenam domum, villas refertas, Erriannæ huius operarum studia ac delicias, Iudices, perferetis? qui ita natus est, ita educatus, ita factus & animo & corpore, ut multo appositior ad deferenda, quam ad auferenda signa esse videatur.

- 127 * Atq; hæc Sappho sublatâ quantum desiderium sui reliquerit, dici vix potest. nam tum ipsa fuit egregie facta, tum epigramma Græcum pernobile incisionem habuit in basi: quod iste eruditus homo & Græcicus, qui hæc subtiliter indicat, qui solus intelligit, si unam litteram Græcam scisset, certe non sustulisset, nunc enim quod inscriptum est mani in basi declarat quod fuerit, & id ablatum indicat. Quid? signum Pæanis ex æde Aesculapij præulare factum sacrum & religiosum non sustulisti? quod omnes propter pulchritudinem visere, propter religionem colere
- 28 solebant. * Quid? ex æde Liberi simulacrum, Aristi ei non tuo imperio palam ablatum est? Quid? ex æde Iouis religiosissimum simulacrum Iouis Imperatoris, quem Græci Vrion nominant, pulcherrime factum nonne abstulisti? Quid? ex æde Liberi parvum illud apud pulcherrimum, quod visere solebamus, num dubitasti tollere? atque ille Pæan sacrificij anniverarij simul cum Aesculapio apud illos colebatur. Aristis, qui, ut Græci ferunt, Liberi filius inuentor olei esse dicitur, unâ cum Libero patre apud illos eodem erat in templo consecratus. * Iouem autem Imperatorem quanto honore in suo templo fuisse arbitrâmini? hinc colligere potestis

LIBER VI.

Vestis, si recordari volueris, quanta religione fue-
 rit eadem specie atque forma signum illud, quod
 ex Macedonia captum in Capitolio posuerat Flami-
 ninus. Etenim tria ferebantur in orbe terrarum
 signa Iouis Imperatoris vno in genere pulcherrime
 facta: vnum, illud Macedonum, quod in Capito-
 lio videmus: alterum, in Ponti ore & angustiis:
 tertium, quod Syracusis ante Verrem Praetorem
 fuit, illud Flaminius ita ex aduersa ostendit, ut in
 Capitolio, hoc est in terrestri domicilio Iouis po-
 neret. * Quod autem est ad introitum Ponti, 130
 ad eam tam multa ex illa mari bella emerferunt,
 tam multa porro in Pontum inuicta sunt, vique ad
 hanc diem integrum inuolutum & seruatum est.
 hoc tertium, quod erat Syracusis, quod M. Mar-
 cellus armatus & victor viderat, quod religioni
 conceperat, quod ciues atq; incolae Syracusani co-
 lere, aduena non solum visere, veram etiam vene-
 rari solebant: id Verres ex templo Iouis sustulit. * Ut 131
 sapius ad M. Marcellum reuerrat, Iudices, sic ha-
 betote: plures esse à Syracusanis istius aduentu deos,
 quam victoria Marcelli homines desideratos. Ete-
 nim ille requisisse dicitur etiam Archimede[m] illum
 summo ingenio hominem ac disciplina, eumq; cum
 audisset interfectum, permole est tulisse. Iste omnia
 que requisit, non ut seruaret, verum ut asportare-
 ret, requisit. Iam illa quia leuiora videbantur, si
 hoc loco dicerentur, ideo preteribam, quod iste men-
 sas Deiphicas è marmore, crateras ex aere pulcher-
 rimas, vim maximam vasorum Corinthiorum,

132 & omnibus adibus sacris Syracusi s abstulit. * Itaque
 Iudices, hi qui hospites ad ea, qua visenda sunt,
 ducere solent, & ynumquicque ostendere, quos
 illi ^{Uelut} Mystagogos vocant, conuersam iam habent de-
 monstrationem suam. nam vt ante demonstra-
 bant, quid vbique esset: ita nunc quid vndique ab-
 latum sit, ostendunt. Quid tum? mediocrine tan-
 dem dolore eos affectos esse arbitrari? non ita
 est, Iudices: primum quod omnes religione mouen-
 tur, & deos patrios, quos à maioribus acceperunt,
 colendos sibi diligenter & retinendos esse arbi-
 trantur. deinde hic ornatus, hac opera atque arti-
 ficia, signa, tabula picta, Gracos homines nimio o-
 pere delectant. Itaque ex illorum querimonijs in-
 telligere possumus, hac illis acerbissima videri, qua
 forsitan nobis leuia, & contemnenda esse videan-
 tur. mihi credite, Iudices, tametsi vosmetipsos hac
 eadem audire certo scio: cum multas acceperint
 per hosce annos socij atque exteræ nationes cala-
 mitates & iniurias, nullas Graci homines graui-
 us tulerunt, nec ferunt, quam huiuscemodi spolia-
 tiones sanorum atque oppidorum. * Licet iste dicat,
 133 emisse, se, sicuti solet dicere: credite hoc mihi, Iu-
 dices, nulla vnquam ciuitas tota Asia, & Gracia
 signum vllum, tabulam pictam, vllum denique or-
 namentum vrbis, sua voluntate cuiquam vendidit,
 nisi forte existimatis, postea aqua iudicia seuera Roma
 fieri desierint, Gracos homines hac vendere coepisse,
 qua tum non modo non vendebant, cum iudicia
 fiebant, verum etiam coebebant. nisi arbitrari mihi

LIBER VI.

I. Crasso, Q. Scauola, C. Claudia potentissimis hominibus, quorum Aedilitates ornatissimas vidimus commercium istarum rerum cum Graecis hominibus non fuisse: his qui post iudiciorum dissolutiones Aediles facti sunt, fuisse. * Acerbiorem etiam¹³⁵ scitote esse ciuitatibus falsam istam & simulatam emptionem, quam si quis clam surripiat, aut eripiat palam atque auferat, nam turpitudinem summam esse arbitrantur, res ferri in litteras publicas, precio adductam ciuitatem, & precio paruo ea, quae accepissent à maioribus, vendidisse atque alienasse, etenim mirandum in modum Graeci rebus istis, quas nos contemnimus, delectantur. itaque maiores nostri facile patiebantur, hac esse quamplurima apud socios, ut imperio nostro quàm ornatissimi florentissimiq; essent: apud eos autem quos uel ligales atq; stipendiarios fecerant, tamen haec relinquere, ut illi, quibus ea iucunda sunt, quae nobis leuia videbantur, haberent haec oblectamenta & solatia seruitutis. * Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Romani sunt, mereri uelle, ut ab ijs marmore a Venus illa ne auferatur? quid Tarentinos, ut ne Europam in tauro sedentem amittant? ut Satyrum, qui apud illos in aede Vestae est? ut cetera? quid Thespenses, ut Cupidinis signum, propter quod uinum uisuntur Thespiae? quid Gnidios, ut Venerem marmoream? quid ut pictam, Coos? quid Ephesos, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Aiacem, aut Medeam? quid Rhodios, ut Ialifum? quid Athenienses, ut ex marmore Iacchum, aut Paralum

pictum, aut ex aere Myronis buculam? Longum
 est, & non necessarium commemorare: quae ap-
 pud quosq; visenda sunt tota Asia & Graecia. verum
 illud est quamobrem hac commemorarim, quod ex-
 estimare vos hoc volo, mirum quendam dolorem
 136 accidere his, ex quorum vrbibus haec auferantur. Atque
 ut ceteros omitamus, de ipsis Syracusanis cog-
 noscere. Ad quos ego cum venissem, sic primo existi-
 mabam, ut Roma ex istius anni & acceperam ciui-
 tatem Syracusanam propter Heraclij heredita-
 tem, non minus esse istius amicum, quam Mamerti-
 um propter praedam ac furtorum omnium soci-
 etatem, simul & verebar, ne multum nobilium &
 formosarum gratia, quarum iste arbitrio Pratu-
 ram per triennium gesserat, virevumque quibuscum-
 illa nuptae erant, nimia in istum non lenitudine, sed
 etiam liberalitate oppugnaret, si quid ex litteris Sy-
 137 racusanorum conquiret. Atque Syracusis cum ci-
 uibus Romanis etiam, eorum tabulas exquirebam,
 iniurias cognoscebam, cum diutius in eo negotio cu-
 raque fueram, ut requiescerem, curamque animam
 remitterem, ad Carpinatij praefatas tabulas re-
 uertebam. ubi cum Equitibus Rom. ex illo conuentu
 honestissimis, illos Verrutios, de quibus ante dixi, ex-
 plicabat: à Syracusanis prorsus nihil adiumenti neq;
 publice, neq; priuatim expectabam: neq; erat in a-
 nimo postulare. Cum haec agere, repente ad me venit
 Heraclius is, qui tum magistratu Syracusis habebat
 homo nobilis, qui sacerdos Iouis fuisset, qui honos
 apud Syracusanos est amplissimus: agit mecum &

LIBER VI.

cum fratre meo, ut si nobis videretur, adiremus
 ad eorum Senatum, frequentes esse in curia: se
 iussu Senatus à nobis petere, ut veniremus. Primo ¹³⁸
 nobis fuit dubium, quod ageremus. deinde cito ve-
 nit in mentem, non esse vitandum nobis illum con-
 uentum & locum. itaque in curiam venimus: ho-
 norifice sanè consurgitur: nos rogatu magistratus
 assedimus. Incipit is loqui, qui, & autoritate, &
 etate, & ut mihi visum est usu rerum antecedebat
 Diodorus Timarchides: cuius omnis oratio hanc
 habuit primo sententiam, Senatum populumque
 Syracusanum moleste grauiterque ferro, quod ego
 cum in ceteris Sicilia ciuitatibus Senatum popu-
 lumque docuissem, quid eius utilitatis, quid salutis
 afferrem: & cum ab omnibus mandata, Legatos,
 litteras, testimoniaque sumpsissem, in illa ciuitate
 nihil eiusmodi facerem: respondi, neque Romæ in
 conuentu Siculorum, cum à me auxilium communi
 omnium legationum consilio petebatur, causaque
 totius ad me Sicilia deferebatur, Legatos Syracu-
 sanorum affuisse: neque me postulare, ut quicquam cõ-
 tra C. Verrem decerneretur in ea Curia, in qua in-
 auratã C. Verri statuã viderẽ. * Quod posteaquam ¹³⁹
 dixi, tantus est gemitus factus aspectu status & cõ-
 memoracione, ut illud in curia positum monimentum
 scelerum non beneficiorũ videretur. Tũ pro se quisq;
 quãtum dũcẽdo assequi poterat, docere me cepit, ea
 que paulo ante commemorauis, spoliata in urbem, fa-
 na direpta: ex Heracly hereditate, quã palestritis
 concessisset, multo maximã partem ipsam abstulisse;

se: neque postulandum fuisse, vt ille palæstritas diligeret, qui etiam inuentorem olei deum sustulisset: neq; illam statuam esse ex pecunia publica, neque publice datam: sed eos qui hereditatis diripiendæ participes fuissent, faciendam statuendq; curasse, eosdē Romæ fuisse Legatos, illius adiutores improbitatis, socios furtorum, cōscios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, si illi communi Legatorum
 140 voluntati & saluti Siciliae defuissent. Vbi eorū dolorem ex illius iniurijs non modo non minorem, sed prope maiorem, quam ceterorum Siculorum esse cognoui, tum meum animum in illos, tum mei consilij negocij quæ totius suscepti causam rationemque proposui: tum eos hortatus sum, vt causa communi salutiq; ne deessent: vt ei illam laudationem, quam se vi ac metu coactos paucis illis diebus decreuisse dicebant, tollerent. Itaque, Iudices, Syracusani hac faciunt istius clientes atq; amici: primū mihi litteras publicas, quas in arario sanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus ostendunt omnia, quæ dixi ablata, esse perscripta, & pluram etiam, quam ego potui dicere, perscripta autem hoc modo, quod ex aede Mineræ hoc & illud abesse: quod ex aede Iouis, quod ex aede Liberī, vt quisq; his rebus tuendis conseruandisque præfuerat, ita perscriptum erat, cum rationem ex lege redderet, & quæ acceperat, deberet tradere, petisse vt sibi, quod habes abessent, ignosceretur: itaque omnes liberatos discesse, & esse ignotum omnibus: quas ego litteras ob signandas publico signo deportandasq; curavi.

LIBER VI.

31. * De laudatione autē ratio sic redditā est. primū ¹⁴¹
 cum à Verre litera aliquanto ante aduentum meum
 de laudatione venissent, nihil esse decretum: de-
 inde, cum quidam ex illius amicis commonerēt, opor-
 tere decerni, maximo esse clamore & conuicio re-
 pudiatos: & posteaquam meus aduentus appropin-
 quarit imperasse cum, qui summam potestatem ha-
 beret, vt decernerent: decretum itā esse vt multo
 plus illa laudatio mali, quam boni possit asferre. Id
 adeo, Iudices, vt mihi ab illis demonstratum est, sic
 vos ex me cognoscite. * Mos est Syracusis, vt si qua ¹⁴²
 de re ad Senatum referatur, dicat sententiam,
 qui velit: nominatim nemo rogatur: & tamen, vt
 quisque honore & aetate antecedit, ita primus so-
 let sua sponte dicere. idque à ceteris ei conceditur.
 si quando taceant omnes, tunc sortito coguntur di-
 cere. Cū hic mos esset, refertur ad Senatum de lau-
 datione Verri: in quo primum, vt aliquid esset mo-
 ra, multi interpellant: de Sex. Peduceo, qui de illa
 ciuitate, totaque prouincia optime meritus eset,
 sese antea, cum audisset ei negocium facessitum, cū-
 que eum publice, pro plurimis eius & maximis
 meritis laudare cuperent, à C. Verre prohibitos esse.
 iniquum esse: tamen Peduceus eorum laudatione
 iam non vteretur, tamen nō id prius decernere quid
 aliquando voluissent, quam quod tum cogentur.
 * conclamant omnes, & approbant ita fieri oportere ¹⁴³
 vt. refertur de Peduceo: vt quisque aetate & hono-
 re antecederet, ita sententiam dixit ex ordine. Id
 adeo ex ipso S. C. cognoscite. nam principium sen-
 ten-

IN VERREM

tentia per scribi solet, Recita. QVOD VERBA
 FACTA SVNT DE SEX. PEDV-
 CEO. Dicit qui primi suaserint. decernitur. refer-
 tur deinde de Verre. dic quaso quomodo? QVOD
 VERBA FACTA SVNT DE C. VERRE
 quid postea scriptum est? CVM SVRGERET.
 NEMO, NEQVE SENTENTIAM DICERET
 quid hoc est? SORS DVCITVR. quamob-
 rem? nemo erat voluntarius laudator Pratoris
 tuae? defensor periculorum tuorum? praesertim cum
 inire à Pratore R. gratiam posses? nemo. ipsi illi tui
 conuiua consiliarij & cōscj, verbu facere nō aude-
 bāt. in qua curia statua tua stabat, & nuda in ea fl-
 144 lij. nemo fuit, quē, ne nudus quidē filius, in nuda pro-
 uincia commoueret. * Atq; etiā hoc me docēt, eius-
 modi Senatuscōsulto sese fecisse laudationē, vt oēs
 intelligere possent, non laudationē, sed potius irrisio-
 nem esse illam, qua commonesceret istius turpem
 calamitosemque Praturam. Etenim scriptum esse
 ita: quod iste virgis neminē cecidisset, à quo cogno-
 scitis nobilissimos homines, atque innocentissimos
 securi esse percussos: quod vigilanter prouinciam
 administrasset: cuius omnes vigilias in stupris
 constat adulterij, que esse consumptas. hoc autem
 scriptum etiam, quod proferre non auderet reus,
 accusator recitare non desineret, quod pradones
 procul ab insula Sicilia prohibuisset Verres: quos
 145 etiam in tra Syracusanam insulam recepisset. * Quo
 posteaquam ex illis cognoui, discessi cū fratre è Cu-
 ria, vt nobis absentibus, si quid vellent, decerne-
 rent.

LIBER VI.

vent. decernunt statim: primum, ut I. fratri hospitium publice fieret, quos in eandem voluntatem erga Syracusanos suscepisset, quam ego semper habuissem. id non modo tum susceperunt, verum etiam in aere incisum nobis tradiderunt. Valde hercle te Syracusani tui, quos crebro commemorare soles, diligunt: qui cum accusatore tuo satis iustā causā coniungenda necessitudinis putant, quod te accusaturus sit, & quod ad inquirendū in te venerit, postea decernunt, ac nō variē, sed propēdē cōiunctis sententijs, ut laudatio, qua C. Verrī decreta esset, tolleretur. Atq; adeo cū iam non solum discessio facta esset, sed et iā per scriptum, atq; in tabulas relatum, Prator appellatur. at quis appellat? magistratus aliquis? nemo. Senator? ne id quidē. Syracusanorū aliquis? minime. qui vocatur Pratorē appellat? qui Quaestor istius fuerat, Cecilius. O rem ridiculā, O desertum hominē, O desperatum ac relicū, à magistratu Siculo, ne S. C. Siculi homines facere possent, ne suum ius suū moribus, suis legibus obtinere possent, non amicus istius, non hospes, non denique aliquis Siculus, sed Quaestor Pratorem appellat. Quis hoc vidit? aut qua audiuit? Prator equus & sapiens dimitte tubet Senatū. concurrunt ad me maxima multitudo. primum Senatores clamare, eripi sibi ius, eripi libertatem: populus Senatū laudare, gratias agere: ciues Romani à me nusquam discedere. quo quidem die, nihil agrius factum est multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abstinerem. Cum 147

ad

IN VERREM

ad Prætorum in ius adissemus, excogitat sanè
diligenter & cautè, quid decernat. nam ante-
quam verbum facerem, de sella surrexit, atq; a-
bijt, itaque tum de foro, cum iam advesperasceret
discessimus. Postridie mane ab eo postulo, vt Syra-
cusanus liceret S. C. quod pridie fecissent, mihi red-
dere. Ille enimvero negat, & ait indignum facinus
esse, quod ego in Senatu Græco verba fecissem: quod
quidem apud Græcos Græce locutus essem, id fieri
nullo modo posse. Respondi homini, vt potui, vt volui,
vt debui: tum multa, tum etiam hoc me meminì di-
cere, facile esse perspicuum, quantū inter hunc & illū
Numidicum verum & germanum Metellum in-
terereset. illum noluisse sua laudatione iuare L. Lu-
cullum sororis virum, quicum optime convenisset.
hunc homini alienissimo, à ciuitatibus laudationes
148 per vim & metum comparare: Quod vbi intellexi,
multum apud illum reuerentes nuncios, multum tabu-
las non cōmendatitias, sed tributarias valuisse: ad-
monitu ipsorum Syracusanorum impetum in eas ta-
bulas facio, in quibus singula perscripta erant. Ec-
ce autem noua turba atque rixa, ne tamen istum om-
nino Syracusis sine amicis, sine hospitibus plane
nudum esse ac desertum puteris: retinere cœpit ta-
bulas Theomnastus quidam, homo ridicule insanus,
quem Syracusani Theoractum vocant: qui illic e-
iusmodi est, vt eum pueri sectentur: vt omnes, cum
loqui cœperit, irideant. Huius tamen insania, quæ
ridicula est alijs, mihi tum molestæ sane fuit: nam
cū spumas ageret in ore, at derent oculi, voce maxi-
ma

ma vim me sibi asserre clamaret, copulati in ius
peruenimus. * Hic ego postulare cepi, vt mibi tabu- 1149
la assignare, ac deponere liceret. ille contra dicere,
negare illud esse S. C. in quo Prator appellatus esset,
negare id mibi iradi oportere: ego omnium mibi
tabularum & literarum fieri potestatem oportere.
Contra, ille furiosus vrgeret, nihil ad se nostras le-
ges pertinere. Prator intelligens, negare sibi place-
re, quod S. C. ratum esse non deberet, id me Romam
deportare. Quid multa? nisi vehementius homini
minatus essem, nisi legum sanctionem pœnamq; re-
citassem, tabularum mibi potestâs facta non esset.
Ille autem insanus, qui pro isto contra me vehemen-
tissime declamasset, postquam non impetrauit, credo,
vt in gratiam mecum rediret, libellum mibi dat,
in quo istius furta Syracusana per scripta erant, quæ
ego antea iam ab illis cognorâ & acceperam. * Lau- 150
dent te sane iam Mamertini, qui ex tanta provin-
cia soli sunt, qui te saluum velint: ita tamen lau-
dent, vt Heius, qui eius princeps legationis est, adsit:
is a laudent, vt ad ea quæ rogati erunt, mibi parati
sint respondere. Ac ne subito à me opprimantur, hæc
sum rogaturus, nauem Pop. Rom. debeant ne? fate-
buntur, prouiderint ne Pratore C. Verro? negabant, o-
dificauerint ne nauem onerariam maximam publi-
ce, quam Verri dederunt? negare non poterunt. fru-
mentumne ab his sumpserit Verres, quod Populo Ro-
mano mitteret, sicuti superiores? negabant. Quid
militum, aut nautarum per triennium dederint?
nullum datum dicēt. fuisse Messanam omnium istius

